

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

Stereotypizace Romů a Vietnamců v české společnosti

Štěpán Bezouška

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Štěpán Bezouška

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Stereotypizace Romů a Vietnamců v české společnosti

Název anglicky

Stereotyping of Roma and Vietnamese in the Czech society

Cíle práce

Diplomová práce se v obecné rovině zaměřuje na fenomén etnické stereotypizace. Cílem práce je zjistit, jak majoritní společnost vnímá jinoetnické skupiny, konkrétně je sledována konstrukce obrazu Romů a Vietnamců žijících na území České republiky.

Metodika

Primárním krokem při řešení problematiky diplomové práce je rozbor dostupné literatury. Jeho cílem je určit a charakterizovat jednotlivé proměnné, které budou zkoumány a rozpracovány v rámci vlastního výzkumu. Následným krokem po operacionalizaci jednotlivých proměnných bude sběr dat, který se stane východiskem pro zpracování vymezených problémů. Tento sběr dat bude realizován pomocí kvantitativní výzkumné metody, a to strukturovaného dotazníku. Výsledky šetření z empirické části budou následně statisticky zpracovány a interpretovány v závěru diplomové práce.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

stereotypy, předsudky, etnicita, Romové, Vietnamci, Česká republika, kvantitativní výzkum

Doporučené zdroje informací

- ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků: mediální analýzy. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Olomouc: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-726-0125-3.
- BROUČEK, Stanislav. Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR. In: Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1360/2001. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 7-184.
- DRBOHLAV, Marcel; KUČERA, David. Vietnamci v Čechách jak je známe i neznáme, aneb, (Ne)zdravá konkurence. Vyd. 1. Prime Safety, 2012, 130 s. ISBN 978-80-903906-4-5.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 352 s. Studijní texty (Slon), 51. sv. ISBN 978-807-4190-537.
- GABAL, Ivan; ČADA, Karel; SNOPEK, Jan. Klíč k posílení integrační politiky obcí: sociální vyloučení Romů a česká společnost. Praha: Otevřená společnost, 2008, 56 s. ISBN 978-80-87110-07-2.
- HNILICA, Karel; KUČERA, David. Stereotypy, předsudky, diskriminace: pojmy, měření, teorie. Vyd. 1. Editor Marta Toncrová, Lucie Uhlíková. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010, 207 p. Acta Universitatis Carolinae, 156. ISBN 80-246-1776-5.
- HOMOLÁČ, Jiří; KUČERA, David. Internetové diskuse o cikánech a Romech. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2009, 191 p. 156. ISBN 80-246-1515-0.
- NEČAS, Ctibor. Romové v České republice včera a dnes: mediální analýzy. 5. dopl. vyd. Olomouc: Multikulturní centrum ve spolupráci s UNHCR, 2002, 129 s. ISBN 80-244-0497-4.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

PhDr. Sandra Kreisslová, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2015

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Stereotypizace Romů a Vietnamců v české společnosti" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval PhDr. Sandře Kreisslové, Ph.D. za vstřícnost, cenné rady a věcné připomínky při psaní této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval rodičům za podporu po celou dobu mého studia.

Stereotypizace Romů a Vietnamců v české společnosti

Stereotyping of Roma and Vietnamese in the Czech Society

Souhrn

Diplomová práce se zabývá konstrukcí stereotypních obrazů, které jsou vytvářeny o romské a vietnamské komunitě. Jejím hlavním cílem je zjistit, jaká je percepce jinoetnických menšin českou majoritní společností na příkladu Romů a Vietnamců. Analyzována je zejména skutečnost, zdali se liší pohled dotazovaných na vybrané národnostní menšiny. Empirická část diplomové práce je věnována vlastnímu výzkumu, který prostřednictvím dotazníkového šetření řeší existenci názorových rozdílů ve vnímání Romů a Vietnamců v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů. Tato závislost je ve všech případech statisticky testována. Za pomoci výsledků dotazníkového šetření a jejich statistické kvantifikace je rovněž analyzován postoj české majoritní společnosti k zavádění opatření tzv. pozitivní diskriminace. Závěry těchto výše zmíněných analýz jsou vždy komparovány s dalšími již publikovanými výzkumy. Výsledky diplomové práce poukazují na propastné rozdíly v percepci zkoumaných minorit českou majoritní společností.

Summary

This master thesis deals with the construction of stereotypical images that are created by the Roma and the Vietnamese community. Its main objective is to determine the perception of Roma and Vietnamese minority by the Czech majority society. Analyzed is mainly reality whether there is a different view between selected minorities. The empirical part of the thesis is devoted to the research, which examines the existence of the differences in the perception of Roma and Vietnamese depending on interviewee's gender, age, education and residence. The research is based on questionnaire survey. The dependence is statistically tested in all cases. There is also analysed attitude of the Czech majority society to implement measures called positive discrimination in the second part of the empirical research. The results of these analyses are always compared with other

published researches, which have been already published. Conclusions of the thesis highlight the huge differences in perception of selected minorities by Czech majority society.

Klíčová slova: stereotypy, předsudky, etnicita, Romové, Vietnamci, Česká republika, kvantitativní výzkum

Keywords: stereotypes, prejudices, ethnicity, Roma, Vietnamese, Czech Republic, quantitative research

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl a metodika práce	13
3	Literární rešerše	19
4	Teoretická část	21
4.1	Etnicita a etnikum	21
4.2	Národ	25
4.2.1	Teoretické přístupy vymezení národa a etnicity	27
4.3	Menšiny	27
4.4	Migrace	30
4.5	Stereotyp a předsudek	32
4.6	Xenofobie a rasismus	34
4.7	Diskriminace	36
4.8	Pozitivní opatření	38
5	Praktická část	40
5.1	Sociodemografické údaje	40
5.2	Romská menšina v České republice	43
5.3	Testování hypotéz – percepce Romů českou společností	46
5.3.1	Percepce Romů v závislosti na pohlaví	46
5.3.2	Percepce Romů v závislosti na věku	47
5.3.3	Percepce Romů v závislosti na vzdělání	49
5.3.4	Percepce Romů v závislosti na bydlišti	50
5.3.5	Vyhodnocení empirického výzkumu	52
5.4	Stereotypizace Romů pohledem zveřejněných výzkumů	55
5.5	Vietnamská menšina v České republice	56
5.6	Testování hypotéz – percepce Vietnamců českou společností	58
5.6.1	Percepce Vietnamců v závislosti na pohlaví	58
5.6.2	Percepce Vietnamců v závislosti na věku	60
5.6.3	Percepce Vietnamců v závislosti na vzdělání	61
5.6.4	Percepce Vietnamců v závislosti na bydlišti	63
5.6.5	Vyhodnocení empirického výzkumu	65
5.7	Stereotypizace Vietnamců pohledem zveřejněných výzkumů	68

5.8	Testování hypotéz – vztah české společnosti k tzv. pozitivní diskriminaci.....	69
5.8.1	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na pohlaví	69
5.8.2	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na věku.....	71
5.8.3	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na vzdělání	72
5.8.4	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na bydlišti	74
5.8.5	Vyhodnocení empirického výzkumu	76
5.9	Pozitivní diskriminace pohledem zveřejněných výzkumů.....	77
6	Výsledky a diskuse	79
7	Závěr.....	81
8	Použitá literatura.....	83
9	Přílohy	89
9.1	Příloha č. 1	89

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Pohlaví respondentů	40
Tabulka 2:	Věk respondentů.....	41
Tabulka 3:	Vzdělání respondentů	42
Tabulka 4:	Bydliště respondentů	43
Tabulka 5:	Percepce Romů v závislosti na pohlaví.....	47
Tabulka 6:	Percepce Romů v závislosti na věku	48
Tabulka 7:	Percepce Romů v závislosti na vzdělání	50
Tabulka 8:	Percepce Romů v závislosti na bydlišti	51
Tabulka 9:	Percepce Vietnamců v závislosti na pohlaví	59
Tabulka 10:	Percepce Vietnamců v závislosti na věku	61
Tabulka 11:	Percepce Vietnamců v závislosti na vzdělání.....	62
Tabulka 12:	Percepce Vietnamců v závislosti na bydlišti	64
Tabulka 13:	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na pohlaví	70
Tabulka 14:	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na věku	71
Tabulka 15:	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na vzdělání.....	73
Tabulka 16:	Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na bydlišti	75

Seznam grafů

Graf 1:	Pohlaví respondentů.....	40
Graf 2:	Věk respondentů	41
Graf 3:	Vzdělání respondentů.....	42
Graf 4:	Bydliště respondentů.....	43
Graf 5:	Počet Romů v ČR.....	44
Graf 6:	Soupis Romů v ČR.....	45
Graf 7:	Vnímání romského etnika	52
Graf 8:	Postoj respondentů k romské komunitě	53
Graf 9:	Postoj respondentů k sousedství s Romy	53
Graf 10:	Přátelské vztahy respondentů s Romy	54
Graf 11:	Negativní stereotypy o Romech.....	54
Graf 12:	Pozitivní stereotypy o Romech	55
Graf 13:	Počet Vietnamců v ČR.....	56
Graf 14:	Vnímání vietnamského etnika.....	65
Graf 15:	Postoj respondentů k vietnamské komunitě.....	65
Graf 16:	Postoj respondentů k sousedství s Vietnamci	66
Graf 17:	Přátelské vztahy respondentů s Vietnamci	67
Graf 18:	Pozitivní stereotypy o Vietnamcích.....	67
Graf 19:	Negativní stereotypy o Vietnamcích.....	68
Graf 20:	Postoj respondentů k tzv. pozitivní diskriminaci.....	76

1 Úvod

Každý den je člověk vystavován situacím, ve kterých je třeba rychlého rozhodování. Dvojnásobně to platí v případě mezilidských vztahů. Toto rozhodování usnadňuje vytváření stereotypů, zejména v případě utváření si prvního dojmu o druhých.

Následující myšlenka z novoročního projevu bývalého prezidenta České republiky Václava Havla (1999) vystihuje důležitost pochopení rozdílnosti lidí a nezbytnost vzájemné tolerance: „*Pokusme se přijmout ideu světa beze zdí mezi lidmi různých náboženství, různé barvy pleti, různých tradic a zvyklostí, různých jazyků a temperamentů. Pokusme se pochopit odpovědnost každého z nás za budoucí osudy lidského rodu jako organické součásti všeho, co na této Zemi vzniklo a vzniká a co spolu tvoří velký zázrak bytí.*“ Výzva pana prezidenta nás nabádá k akceptaci všech lidí, ať již pocházejí z jakéhokoliv koutu světa či jsou nositeli jakékoliv kultury.

Každý z nás by se proto měl zasadit o nekontroverzní soužití nejen jednotlivců, ale i celých etnických skupin. Toto poslání sílí na významu s neustále rostoucí imigrací různých národnostních menšin na území České republiky. Aby nedocházelo k nedorozuměním a následné netolerantnosti mezi členy majoritní společnosti a minorit, je nutné zabývat se jednotlivými impulzy, které jsou živnou půdou a tvoří základ této netolerantnosti.

Diplomová práce je zaměřena na stereotypní obrazy, které jsou konstruované o dvou národnostních menšinách majoritní českou společností. Vybrány byly skupiny, které patří v tomto ohledu mezi nejvíce zatížené – Romové a Vietnamci. K vytváření a šíření negativních heterostereotypů přispívají významnou měrou média. O Romech informují většinou v souvislosti s kriminalitou a problémovým soužitím. O Vietnamcích se zase nejčastěji hovoří v kontextu s prodejem padělků a nízkými cenami ničícími konkurenci. Jedná se pouze o účelové zkreslení obrazu těchto menšin, které v reálném životě nejsou spojeny pouze s negativními stereotypy? Opravdu českou společnost na těchto komunitách dráždí uvedené atributy, respektive existují i jiné, které naopak na nich oceňují? Tato práce se v obecné rovině snaží odhalit, jaká je percepce romské a vietnamské komunity českou společností.

Text diplomové práce je členěn na několik hlavních kapitol a podkapitol. Vymežit lze především dva hlavní úseky, a to část teoretickou a praktickou. Po kapitole, která představuje cíl práce a metodiku, jež byla k dosažení cíle využita, následuje literární

rešerše, tedy základní vhled literatury, která byla na dané téma doposud publikována. Po těchto kapitolách následuje teoretický úsek práce, který předkládá vysvětlení základních konceptů vázících se ke zkoumanému problému a dále vysvětlení souvisejících pojmů a konceptů, např. stereotyp, předsudek, národ, národnostní menšina, diskriminace a rasismus. Této problematice bude věnována první část diplomové práce.

Na teoretická východiska práce navazuje část praktická. Ta se zabývá otázkou stereotypního vnímání Romů a Vietnamců v české společnosti, která je řešena prostřednictvím kvantitativně orientovaného výzkumu za využití dotazníkového šetření. Výsledky a závěry práce jsou součástí závěrečných kapitol. Nedílnou součástí práce je také přehled použité literatury a přílohy.

2 Cíl a metodika práce

Diplomová práce se v obecné rovině zaměřuje na fenomén etnické stereotypizace. Jejím hlavním cílem je zjistit, jak pohlíží majoritní česká společnost na jinoetnické skupiny, konkrétně na Romy a Vietnamce. Zkoumána bude zejména skutečnost, zda se liší pohled na vybrané etnické menšiny a zda existuje názorový rozdíl ve vnímání Romů a Vietnamců v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů.

Za metodu sběru dat je zvoleno dotazníkové šetření, jehož hlavní výhodou je snadná kvantifikace a rychlost vyplňování. Samotný dotazník byl zveřejněn na webovém portálu www.vyplnto.cz, který nabízí dotazníkové služby pro širokou veřejnost a je zároveň zárukou větší četnosti potenciálních respondentů. Celé znění dotazníku viz Příloha č. 1.

Výběrový soubor dotazovaných se tedy skládá z náhodného a nahodilého vzorku respondentů. To znamená, že jsou do souboru náhodně zapojeni příchozí uživatelé příslušného webového portálu. Dále jsou do výběrového souboru, pro zajištění alespoň částečné reprezentativnosti vzorku, zařazeni nahodilí respondenti, kteří byli požádáni o vyplnění dotazníku prostřednictvím emailové zprávy.

Hlavní výzkumný cíl:

Zjistit, jaká je percepce národnostních menšin českou majoritní společností na příkladu Romů a Vietnamců.

Na základě stanovených cílů diplomové práce je vymezeno následujících dvanáct nulových hypotéz, které budou později statisticky otestovány:

Nulové hypotézy, týkající se percepce Romů:

- 1) $H_{0(1)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání Romů.
- 2) $H_{0(2)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání Romů.
- 3) $H_{0(3)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Romů v závislosti na vzdělání.

- 4) $H_{0(4)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Romů v závislosti na bydlišti.

Nulové hypotézy týkající se percepce Vietnamců:

- 5) $H_{0(5)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání Vietnamců.
- 6) $H_{0(6)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání Vietnamců.
- 7) $H_{0(7)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Vietnamců v závislosti na vzdělání.
- 8) $H_{0(8)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Vietnamců v závislosti na bydlišti.

Nulové hypotézy týkající se vnímání tzv. pozitivní diskriminace

- 9) $H_{0(9)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace.
- 10) $H_{0(10)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace.
- 11) $H_{0(11)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace v závislosti na vzdělání.
- 12) $H_{0(12)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace v závislosti na bydlišti.

Při testování zvolených nulových hypotéz lze využít dvou testovacích postupů.¹ Jsou jimi χ^2 test o nezávislosti znaků a Fisherův faktoriálový test. Veškeré výpočty s nimi spojené jsou realizovány ve zvolené hladině významnosti $\alpha = 0,05$. O tom, jaký test je vhodný pro ověření nezávislosti nulové hypotézy, rozhoduje rozsah výběrového souboru. Nastat mohou následující tři situace:

- Rozsah souboru je větší než 40. V tom případě, je nutné použít χ^2 test o nezávislosti znaků.

¹ Všechny následující vztahy a postupy výpočtu jsou zpracovány dle Svatošová, Kába, 2009.

- Rozsah souboru je menší než 20. V takovém případě, je využito Fisherova faktoriálního testu.
- Rozsah souboru je v intervalu (20;40). Tehdy je nutné vyjádřit očekávané četnosti a_0, b_0, c_0, d_0 .

$$a_0 = \frac{(a + b)(a + c)}{n}$$

(vztah 1.1)

$$b_0 = \frac{(a + b)(b + d)}{n}$$

(vztah 1.2)

$$c_0 = \frac{(c + d)(a + c)}{n}$$

(vztah 1.3)

$$d_0 = \frac{(c + d)(b + d)}{n}$$

(vztah 1.4)

Pokud jsou všechny očekávané četnosti větší než 5, využívá se pro výpočet hodnoty testového kritéria χ^2 test o nezávislosti znaků. Pokud je ovšem alespoň jedna z očekávaných četností menší než 5, musíme použít Fisherův faktoriální test.

χ^2 test nezávislosti znaků

U hypotéz výběrových souborů s rozsahem větším než 40, se k testování určených hypotéz užívá χ^2 testu o nezávislosti znaků.

Asociační tabulka

V asociační tabulce (2x2) je testována nulová hypotéza o nezávislosti pomocí následujícího kritéria.

$$\chi^2 = \frac{n(ad - bc)^2}{(a + b)(a + c)(b + d)(c + d)}$$

(vztah 1.5)

Po vypočtení výsledku testového kritéria je tato hodnota konfrontována s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{\alpha(1)}$, pro určenou hladinu významnosti $\alpha = 0,05$.

Rozhodovací pravidlo: platí-li $\chi^2 > \chi^2_{\alpha(1)}$, v tom případě je nulová hypotéza o nezávislosti znaků zamítána.

Kontingenční tabulka

V kontingenční tabulce vychází χ^2 test o nezávislosti znaků z rozdílu skutečných (empirických) četností n_{ij} a teoretických (očekávaných) četností n_{oj} . Podmínkou pro užití χ^2 testu nezávislosti je, že podíl očekávaných četností, které jsou menší než pět, nesmí přesáhnout 20 % z dané asociační nebo kontingenční tabulky a ani jedna z očekávaných četností nesmí být menší než jedna. Pokud toto kritérium není splněno, musí být přistoupeno ke sloučení těchto slabých skupin. Slučovány mohou být celé řádky nebo sloupce, ale vždy pouze tak, aby toto spojení bylo věcně odůvodnitelné a logické. Po tomto logickém sloučení je nutné opět spočítat očekávané četnosti a při nesplnění výše zmíněného kritéria celý proces zopakovat.

V tomto testu je vyšetřována závislost daných kvalitativních znaků, kdy znak A (1. znak) dosahuje k různých variant (a_1, a_2, \dots, a_k) a znak B (2. znak) dosahuje m různých variant (b_1, b_2, \dots, b_m). Výsledné hodnoty šetření jsou poté zapisovány do kontingenční tabulky k x m.

Testové kritérium χ^2 testu pro nezávislost:

$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(n_{ij} - n_{oj})^2}{n_{oj}}$$

(vztah 1.6)

n_{ij} ... skutečné četnosti

n_{oj} ... teoretické četnost

Po vypočtení výsledku testového kritéria je tato hodnota konfrontována s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{\alpha(f)}$, pro určenou hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a pro daný stupeň volnosti $f = (k-1)(m-1)$.

Rozhodovací pravidlo: platí-li $\chi^2 > \chi^2_{\alpha(f)}$, v tom případě je nulová hypotéza o nezávislosti znaků zamítána.

Fisherův faktoriálový test

Pokud je rozsah souboru menší než 20, využívá se Fisherův faktoriálový test. Při tomto testu se vyhledá nejmenší skutečná sdružená četnost a postupně se v pomocných tabulkách 2x2 zmenšujeme o jednotku do té doby, než dojde k nule. Celý proces se odehrává při zachování veškerých okrajových (marginálních) četností.

Pro všechny pomocné tabulky 2x2 je vypočítána pomocí faktoriálů pravděpodobnost p_i .

$$p_i = \frac{(a+b)! + (c+d)! + (a+c)! + (b+d)!}{n! a! b! c! d!}$$

(vztah 1.7)

Rozhodovací pravidlo: součet všech hodnot p_i je hodnotou testového kritéria a je porovnáván s hladinou významnosti α . Je-li $\sum p_i < \alpha$, v tom případě je nulová hypotéza o nezávislosti zamítána.

Určení závislosti

Po zjištění, že mezi sledovanými znaky existuje statisticky významná závislost, lze určit sílu této závislosti pomocí následujících charakteristik.

V asociační tabulce (koeficient asociace)

$$V = \frac{ad - bc}{\sqrt{(a+b)(c+d)(a+c)(b+d)}}$$

(vztah 1.8)

Koeficient asociace může nabývat hodnot z intervalu $\langle -1; 1 \rangle$. Nulová hodnota koeficientu značí nezávislost znaků. Naopak limity 1 a -1 značí úplnou závislost.

V kontingenční tabulce (Cramérův koeficient kontingence)

$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n(q-1)}} \quad , kde q = \min(r, s)$$

(vztah 1.9)

Cramérův koeficient kontingence může nabývat pouze hodnot v intervalu $\langle 0,1 \rangle$, kde jasnou interpretaci mají pouze krajní hodnoty. Nulová hodnota značí nezávislost znaků a hodnota 1 značí úplnou závislost.

3 Literární rešerše

Následující kapitola je věnována nejdůležitějším, doposud vydaným publikacím, které se věnují percepci národnostních menšin českou majoritní společností. Zvláštní pozornost je zde soustředěna na ta díla, která se zabývají percepcí romské a vietnamské komunity.

V českém prostředí vzniklo a stále vzniká poměrně velké množství takto laděných publikací. Řada z nich je co do počtu popsaných menšin velmi obsáhlá. Mezi takové počiny lze bezesporu zařadit dílo předního českého etnologa Leoše Šatavy *Národnostní menšiny v Evropě*, publikované v roce 1994. Autor v monografii představuje všechny evropské minority bez vlastního státu z etnologické, historické a sociální perspektivy. Kniha je natolik unikátní, že je pokládána za jedinou encyklopedickou příručku podobného ražení v českém prostředí. Dále lze zmínit publikaci *Etnické menšiny ve střední Evropě* (Gabal a kol., 1999). Kniha zkoumá etnické vztahy a s nimi spojené konflikty, které se vyskytly v evropském prostředí po pádu železné opony. Na jejím vzniku spolupracovalo celkem sedmáct jak českých, tak zahraničních odborníků z různých vědních disciplín. Zde publikované studie vycházejí zejména z právních, sociologických a historických rozborů zaměřených na situaci etnických vztahů s národnostními menšinami ve střední Evropě. Součástí je rovněž detailní popis mezietnických vztahů na území České republiky po roce 1989, včetně soužití s romskou menšinou.

Tématem percepce etnických menšin se již dlouhodobě zabývají také české etnoložky Dana Bittnerová a Mirjam Moravcová. Pod záštitou fakulty humanitních studií Karlovy univerzity vyšla v roce 2012 kupříkladu publikace *Diverzita etnických menšin*. Dana Bittnerová a Mirjam Moravcová, coby v roli editorek, složily mozaiku velmi zajímavých a přínosných příspěvků rozličných autorů. Pro účely této diplomové práce má velký význam část sociologa Ondřeje Valenty, týkající se faktorů kulturní vzdálenosti jednotlivých etnických menšin. Další významnou publikaci z dílny Dany Bittnerové a Mirjam Moravcové tvoří kniha *Etnické komunity v kulturním kontextu* (2008). V souvislosti s diplomovou prací je přínosná zejména kapitola věnovaná kulturnímu rozměru existence etnických menšin v České republice.

Zcela konkrétní pohled na oblast etnických menšin a jejich percepce českou majoritní společností přináší publikace *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů* (2006), vydaná Sociologickým ústavem Akademie věd

České republiky. Tato publikace přináší sociologickou analýzu dlouhodobých sociálních jevů v souvislosti kulturního, sociálního a lidského kapitálu české společnosti. Pohled na vietnamskou komunitu je v publikaci zpracován českým sociologem Jiřím Kocourkem. Nazírání české společnosti na romskou komunitu je poté zpracováno antropology Tomášem Hirtem a Markem Jakoubkem.

Aktuální problémy vietnamského etnika v ČR (2003), pocházející od významného odborníka na dané téma, českého etnologa Stanislava Broučka, jsou dalším pohledem na současný život vietnamského etnika v ČR.

Z pohledu empirických výzkumů stojí jistě za zmínku šetření, které bylo zveřejněno v roce 2008 v publikaci *Klíč k posílení integrační politiky obcí: sociální vyloučení Romů a česká společnost*. Autory publikace jsou čeští sociologové Ivan Gabal, Karel Čada a Jan Snopek. Autoři v textu shrnují výsledky sociologického průzkumu, který byl zaměřen na percepci sociálního vyloučení českou společností. Zároveň však navrhuje možná řešení tohoto problému, která jsou určena zejména pro zastupitele a úředníky místní správy a samosprávy.

Nejnovější výzkum provedla česká etnoložka Renata Weinerová, jehož výsledky jsou uvedeny v publikaci *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji* (2014). Dílo poskytuje užší pohled na komplikovanou interkulturní problematiku a upozorňuje na fakt sílících rasistických idejí v české společnosti v souvislosti s Romy.

4 Teoretická část

K základním termínům, uplatňovaným při výzkumu stereotypizace, náleží zejména pojmy stereotyp, předsudek, diskriminace a rasismus. Vzhledem k tomu, že se diplomová práce zabývá problematikou stereotypizace etnických skupin, konkrétně Romů a Vietnamců, jsou v této kapitole uvedeny i definice pojmů jako je etnikum, etnicita, národ, národnostní menšina a xenofobie.

4.1 Etnicita a etnikum

Dle Velkého sociologického slovníku je etnicita *„vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu působících v interakci a formulujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu.“* Etnikum je zde vymezeno jako *„společenství lidí, kteří mají společný, rasový“* původ, *obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říci, že etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou“* (Petrusek, Vodáková, 1996, s. 275).

První užití termínu „etnicita“ je připisováno americkému sociologovi Davidu Riesmanovi v roce 1953. V Oxfordském slovníku angličtiny se ovšem výraz objevuje až o necelých 20 let později, a to v roce 1972. Přídavné jméno „etnický“ je však mnohem starší a pochází z řeckého „ethnos“, které získalo svůj původ v řeckém slově „ethnikos“, což znamená barbar nebo pohan. Angličtina používala výraz „etnický“ v tomto původním smyslu již od poloviny 14. století, až do poloviny 19. století. V té době začal být výraz chápán spíše v souvislosti s fyzickými, neboli „rasovými“ charakteristikami. Ve Spojených státech amerických se pojem „ethnics“ používal během druhé světové války jako eufemistické označení zejména pro Židy, Italy, Iry a další skupiny přistěhovaleckého obyvatelstva proti dominantní skupině WASP. Tou byli označováni bílí Američané anglosaského původu a protestantského vyznání, v originále tedy „White Anglo – Saxon Protestants“ (Eriksen, 2012, s. 21).

Velký zájem o etnicitu stoupá od konce šedesátých let 20. století, ačkoliv většina z významných představitelů sociologie tehdejší doby o ni nejevila příliš zájem, s částečnou výjimkou Maxe Webera, který je taktéž považován za jednoho z tzv. „otců“ zakladatelů sociologie. Britská antropologie, která kráčela ve šlépějích významných antropologů

Alfreda R. Radcliffe–Browna a Bronislawa K. Malinowského, směřovala spíše k synchronnímu zobrazování zkoumaných společností. „*V rámci raně moderní anglofonní sociokulturní antropologie byl terénní výzkum v ideálním případě prováděn v jedné společnosti a soustředil se na jednotlivé aspekty její sociální organizace či kultury*“ (Eriksen, 2012, s. 21–22).

Původní výraz „etnikum“ česky „kmen“, byl do značné míry nahrazen pojmem „etnická skupina“, což zároveň naznačuje fakt, že kmenové uspořádání už není zcela běžné. Fenomén etnicity je však nesmírně složitý. V obvyklé rovině řeči označuje minoritní skupinu, která je kulturně odlišná od majoritní společnosti. V antropologii je ovšem také zcela běžné používat výraz „etnická skupina“ pro označení většinových souborů. Pojem etnicita se tak dotýká vztahů mezi jednotlivými skupinami, jejichž příslušníci považují členy jiných skupin za kulturně odlišné (Eriksen, 2008, s. 316).

Významný norský antropolog Frederik Barth (1969, s. 15) vymezuje etnicitu jako souhrn kategorických askripcí, které vymezují jedince na základě jejich tzv. „nejobyčejnějších identit“. Má-li být poté členství v určité etnické skupině opravdové, musí být akceptováno především samotnými aktéry. Britský sociolog Anthony D. Smith (2003, s. 271) uvádí, že etnicita je specifickým druhem kolektivní identity, ve které je zdůrazňována role mýtů o původu a role historické paměti. Lze ji identifikovat na základě kulturních rozdílů, mezi které se řadí náboženství, obyčejje nebo jazyk. Etnicita je tedy identitárním konstruktem: „*Etnická či národnostní identita není ničím původním, vrozeným a odjakživa daným, ale výsledkem výchovného, politického a osvětového působení, které například v případě moderního českého národa proběhlo v průběhu 19. století*“ (Hirt, Jakoubek, 2006, s. 73).

Na konci 20. století se objevuje nová tendence, a to snaha o příslušnost, pospolitost k takové komunitě, se kterou se její členové identifikují, a to např. původem, kulturou, dějinami nebo územím. To mělo za následek, že společenské vědy v tomto období zaznamenávaly u etnicity dva extrémy. Buď jsou to etnické konflikty, které vedou k politickému separatismu, anebo naopak asimilaci a tím k zániku některého etnika (Šatava, 2009, s. 24).

Dobyvačné etnické skupiny usilují o převzetí kontroly nad daným územím a politickou suverenitu. V řadě jiných etnických konfliktů pak mají rozhodující slovo zejména přistěhovalecké konflikty a domorodé skupiny, které mohou požadovat právo

na kulturní přežití a rovnoprávnost vůči majoritnímu obyvatelstvu, aniž by si nárokovali ustavení vlastního státu na daném území (Eriksen, 2008, s. 316). V Evropě se etnické konflikty, někdy až překvapivě silně, projevují např. v Severním Irsku, Walesu, Baskicku či Katalánsku. Příkladem zóny konfliktů ve východní Evropě jsou konflikty vedené na územích bývalé Jugoslávie nebo Sovětského svazu. Bohužel řada z těchto mezietnických problémů je stále nedořešena a setkáváme se s krvavými střety, které překvapují svojí silou a úporností (Šatava, 2009, s. 12–13). V devadesátých letech 20. století se objevil nový způsob řešení etnických problémů, který ale nepotvrdil hypotézu, že přechod do demokratického systému zajistí budoucnost etnických menšin a ukončení asimilačního procesu (Šatava, 2009, s. 16).

Jiným, avšak častým tématem, se rovněž stávají otázky přistěhovalectví jak do Evropy, tak do Severní Ameriky, zejména z důvodu přílivu pracovních migrantů a uprchlíků. Tento jev vede k neustálému zřizování nových etnických skupin v dané lokalitě. *„Mnozí Evropané se tak obávají ztráty národní či etnické identity v důsledku kulturní standardizace, která provází těsnou evropskou integraci. Ti, kdo se k integračnímu procesu stavějí optimističtěji, naopak vítají možnost vzniku jakési panevropské identity, která by v celé řadě rozličných kontextů identitu etnickou a národnostní nahradila“* (Eriksen, 2012, s. 20).

Pojem etnicita v sobě skýtá i značně odlišné sociální fenomény. Je tedy velmi důležité umět rozlišovat mezi jednotlivými zkoumanými kontexty. Etnické podmínky a poměry ve dvou odlišných společnostech mohou být snadno porovnatelné a podobné, anebo se naopak mohou od sebe velmi lišit.

Významný norský antropolog Thomas H. Eriksen (2012, s. 38–41) uvádí následující nejčastější „druhy“ etnických skupin:

- Moderní přistěhovalci – tato kategorie zahrnuje, mimo jiné, jak imigranty neevropského původu v Evropě a hispánské obyvatelstvo ve Spojených státech amerických, tak osoby migrující do afrických městských sídel, stejně jako Číňany v Indonésii nebo Korejce v Japonsku. Výzkum těchto imigrantů se specializuje zejména na problémy adaptace, rasismus a etnickou diskriminaci ze strany hostitelské země a její společnosti. Ačkoliv nejsou tyto nově vznikající minoritní skupiny zcela bez politických zájmů, pouze velmi zřídka požadují vlastní územní stát nebo politickou nezávislost.

- Domorodé obyvatelstvo – jako domorodá obyvatelstva obvykle označujeme ta, která v podstatě nedisponují téměř žádnou politickou mocí a jsou tak jen zčásti začleněna do majoritní společnosti příslušného státu. Samotný pojem „domorodé obyvatelstvo“ zprvu velmi asocioval neindustriální výrobní styl života s absencí státu. Dnes už tomu tak zdaleka nemusí být a domorodé obyvatelstvo je spíše vnímáno jako koncept pro oporu rozvinutých příbuzenských vztahů, případně aktuálních politických zájmů.
- Proto-národy – dle definice kategorie se jedná o jednotlivá seskupení vedená politickými lídry, kteří prohlašují nárok na vlastní národní stát s politickou mocí a odmítají žít pod nadvládou majority. Jedná se nejspíše o mediálně nejviditelnější kategorii etnických skupin. V běžné mluvě jsou tak tyto skupiny velmi často označovány jako tzv. „národy bez státu“. Jedná se například o hnutí na území Baskicka, Bretaně a Québecu.
- Etnické skupiny v pluralitních společnostech – za tzv. pluralitní společnosti se obvykle označují ty státy, které vznikly působením kolonialismu a obývají je vesměs kulturně heterogenní populace. Velmi typické pro tyto skupiny je zejména to, že jsou nuceny podílet se na jednotném ekonomickém a politickém systému, avšak z ostatních hledisek je na ně nahlíženo jako na výrazně odlišné.
- Postotrokářské menšiny – jedná se o potomky otroků, kteří byli povětšinou přivezeni do tzv. Nového světa, tedy do Spojených států amerických. Tuto část obyvatelstva tedy nelze považovat za přistěhovalce v pravém slova smyslu, avšak nemůžeme je považovat ani za domorodé obyvatelstvo. Jejich předci byli totiž násilně přepraveni a následně přeměněni na pracovní sílu.

Pokud by měly být pod některý výše uvedený druh zařazeny etnické skupiny Romové a Vietnamci v České republice, bylo by možné začlenit Vietnamce do skupiny „moderní přistěhovalci“. U Romů je situace složitější, protože se jedná původem o kočovné obyvatelstvo, které nemá ambice na vlastní národní stát a současně se nejedná o pluralitní společnost ani potomky otroků. Nepatří ani do etnické skupiny „domorodé obyvatelstvo“, protože nemají svůj historický vývoj spojený s územím našeho státu. Romy proto není možné jednoznačně zařadit do žádného výše uvedeného druhu etnické skupiny.

Jedná se o nedominantní část společnosti, která uchovává svoji etnickou identitu dokládající důležitost jejich jazyka, kultury a historie.

Polský sociolog Zygmunt Bauman (1996, s. 18) k problému etnické identity a její proměně v čase dodává, že moderní „problém identity“ se týkal především toho, jak identitu vytvořit a zachovat ji silnou a stabilní, kdežto postmoderním problémem identity je, jak se vyhnout právě této fixaci a zpevnění, čímž si ponecháme možnosti otevřené.

Na závěr této kapitoly je možné konstatovat, že pod pojmem etnicita se skrývá vztah mezi skupinami, ve kterých se členové jedné považují za odlišné od jedinců v ostatních skupinách. Jedná se tedy o relaci mezi „My“ a „Oni“, která se vytváří prostřednictvím etnodiferenčních znaků, jakými mohou být např. jazyk, náboženství, zvyky a tradice a především představa o společném etnickém původu.

4.2 Národ

Podle Velkého sociologického slovníku je národ „*osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území*“ (Petrušek, Vodáková, 1996, s. 668–669). Britský antropolog Ioan Lewis (1985, s. 287) považuje za národ v klasické terminologii sociální antropologie velmi obsáhlé kategorie osob či společností s více či méně jednotnou kulturou. Lewis dále uvádí, že pojmem národ rozumí kulturní jednotku, kde není třeba rozlišovat mezi jednotlivými termíny, jako je kmen, etnická skupina nebo národ, protože jediný rozdíl mezi nimi spočívá pouze ve velikosti, nikoliv ve složení nebo funkci. Naopak Eriksen (2012, s. 164) zastává názor, že odlišovat národy od etnických skupin může být za jistých okolností přínosné, a to zejména pro jejich vztah k modernímu státu.

Příslušnost k národu vyjadřuje národní identita. Ta se zakládá na vztahu dichotomie, tedy na vztahu k „těm druhým“. Jedinec ji získává prostřednictvím rodiny, kdy se seznamuje s kulturou vlastního národa. Samotná myšlenka národa tak předpokládá existenci dalších národů, anebo případně skupin lidí, kteří nejsou příslušníky prvního národa (Eriksen, 2012, s. 182–183).

Pojem národ bývá velmi často synonymem pro stát, což může být zavádějící. Americký etnolog Walker Connor (2003, s. 156) uvádí hlavní rozdíly mezi těmito pojmy. Stát chápe jako politickou podmnožinu světa, kterou je možné vymezit kvantitativně, tj. především teritoriálně a politicky. Naopak definovat národ je obtížnější, protože jeho

podstata není hmatatelná. Je to především psychologická vazba spojující určité lidi a podle jejich vnímání je zásadně segreguje od ostatních.

Jednu z nejucelenějších definic národa uvedl Smith (2003, s. 291) dle kterého národem je: „...*pojmenovaná lidská populace sdílející historické území, společné mýty a historickou paměť, masovou, veřejnou kulturu, společnou ekonomiku a pro všechny členy společná práva a povinnosti.*“

Dle významného českého historika Miroslava Hrocha (1999, s. 8) jsou k existenci národa nutné tři podmínky. První z nich je, že národ tvoří občanskou pospolitost rovnoprávných jedinců. Tito jedinci si jsou vědomi své příslušnosti k národu, což je zároveň druhá podmínka. A nakonec třetí podmínkou je, že tato národní pospolitost prošla totožnou historií, tedy má společný osud. Nejznámější modernistický teoretik národa a nacionalismu Ernest Gellner (1993, s. 66) pak podává následující vymezení: „*Lidé chtějí být politicky sjednoceni se všemi těmi, a jenom s těmi, kdož sdílejí jejich kulturu. Státy se tedy snaží rozšiřovat své hranice až k hranicím svých kultur a chránit a prosazovat svou kulturu v hranicích své moci. Sloučení vůle, kultury a státní jednotky se stává pravidlem, které se neporušuje ani snadno ani často.*“

I když každý národ disponuje konkrétními charakteristikami jako náboženství, jazyk a další, jsou pro konkrétní národ důležité jenom do té míry, v níž přispívají k pocitu jedinečnosti a skupinové sebeidentity, stejně jako je tomu u etnicity (Connor, 2003, s. 169). Jeden z nejdůležitějších znaků je tedy jazyk, ani ten ovšem nelze automaticky chápat jako kritérium příslušnosti k národu, protože existuje mnoho soupeřících národů, které hovoří stejným jazykem, a naopak existují lidé, kteří se rozhodli nenáležet ke skupině stejně hovořících lidí. Příkladem jsou Rakušané po 2. světové válce, přestože se do té doby pokládali za Němce (Hobsbawm, 2003, s. 115). Jeden z důležitých momentů je existence vlastního státu či snahy o jeho vytvoření. Ovšem ani tato podmínka nemusí být vždy naplněna, mnoho národů bez států se za národy považuje.

Existují dva modely národa. Jedná se o národ na občanském principu – tzv. francouzský model, který dává do souvislosti národ a občanství. Součástí národa je v tomto pohledu každý, kdo je občanem daného státu bez ohledu na etnický původ. Opak je etnický model, který dává rovnítko mezi národem a etnickou skupinou. Etnický nacionalismus vytváří mnoho třecích ploch, jelikož dominantní etnická skupina si nárokuje teritorium,

na kterém žije. V době, kdy moderní národy vznikaly, se tento model rozšířil ve střední a východní Evropě, občanský princip se uplatnil v západní Evropě.

4.2.1 Teoretické přístupy vymezení národa a etnicity

V rámci zkoumání pojmů etnicity a národa je běžně zvykem rozlišovat mezi dvěma základními konceptuálními proudy, kterými jsou primordialismus a modernismus. Primordialismus je chápán jako souhrnné označení tezí, že příslušnost k danému národu je naprosto přirozenou součástí lidského bytí, která má velmi starobylý původ. Nejedná se tak zcela o teorii, jako spíše o přístup k dané problematice. Primordialismus je tedy spíše součástí etno-politiky a nacionalismu a chápe národy a etnicitu jako určité přirozené a odvěké entity. S tím však nesouhlasil zejména Ernest Gellner, významný filosof, sociolog a antropolog, který primordialismus a názor, že národy fungují jako přirozený a Bohem daný řád, pokládal za mýtus a samotný národ pokládal za myšlený konstrukt (Hirt, 2007).

Opozici primordialismu tvoří modernismus. Ten vychází z tvrzení, že národy a etnika vznikají až v moderní době a jsou vytvářeny až skrze specifické společenské a historické podmínky. Samotné pojetí modernismu se pak štěpí dle řady odlišných konceptů, z nichž nejznámějšími jsou konstruktivismus a instrumentalismus. U konstruktivismu je kladen důraz zejména na ideologicko-konceptuální aspekty tvorby národů. Instrumentalismus poté chápe nacionalismus jako: „...*praktický nástroj (instrument), jímž politické ‚elity‘, resp. lidé aspirující na tuto společenskou pozici, dosahují masové podpory při soupeření o bohatství, prestiž a moc*“ (Hirt, 2007). Tato práce vychází z konstruktivistických a modernistických koncepcí národa a etnicity.

4.3 Menšiny

Pojmenování etnická menšina je užíváno zejména v obecném kontextu kulturních souvislostí. Je charakterizována existencí minimálně dvou početně nestejnorodých národních nebo etnických subjektů, které společně obývají jedno území, v dnešní době vymezené zejména státními hranicemi. Etnickou menšinu lze definovat v kulturních souvislostech také jako skupinu obyvatelstva, která se odlišuje zejména význačnými etnickými znaky od většinové společnosti. Tato menšina navíc nikterak nepřijímá národní identitu majority, která nakládá s etnickým a národním vědomím a deklaruje své osobitosti

a kolektivní vůli. „*V kulturních souvislostech může etnická menšina odvozovat svou identitu ze základu etnického, jazykového, náboženského nebo také kulturního ve smyslu kulturní tradice*“ (Moravcová, 2008, s. 11).

Klasickým příkladem etnické menšiny, která je složena z lidí náležejících ke společenství, jež není národ, jsou ve střední a východní Evropě právě Romové (Waldenberg, 2003, s. 431). Obě komunity, kterým se diplomová práce věnuje, patří v České republice k národnostním menšinám, tzn., že mají své zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny (dále jen „Rada“).

Rada je stálým poradním orgánem vlády pro otázky, které se týkají národnostních menšin a jejich příslušníků. Kontroluje dodržování práv a svobod ve vztahu k příslušníkům národnostních menšin v České republice. Přiznaný status národnostní menšiny je pro obě skupiny klíčový, protože umožňuje více rozvíjet jejich tradice, kulturu a jazyk a dále poskytuje právo účasti na řešení věcí, které se týkají národnostních menšin.

Práva příslušníků národnostních menšin upravuje speciální zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti dne 2. srpna 2001 (dále jen „Zákon“). Tento Zákon definuje národnostní menšinu následovně: „*Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo*“ (Česká republika, 2009).

Příslušníka národnostní menšiny pak Zákon definuje jako: „*Občana České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti*“ (Česká republika, 2009).

V jednotlivých ustanoveních odlišuje Zákon národnostní menšiny, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky. Pouze těmto menšinám Zákon přiznává určitá, níže specifikovaná práva (Česká republika, 2009):

- Právo na svobodnou volbu příslušnosti k národnostní menšině, za kterou nesmí být diskriminováni. Orgány veřejné správy nesmí vést evidenci o národnosti, a proto ani o příslušnosti k menšině.
- Právo na sdružování v národnostních sdruženích, v politických stranách a v politických hnutích za stanovených podmínek.
- Právo účasti na řešení záležitostí národnostní menšiny. Příslušníci národnostních menšin vykonávají toto právo prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny a Rady.
- Právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny.
- Právo na vícejazyčné názvy a označení znamená, že příslušníci národnostních menšin mají právo, aby obce, případně i názvy ulic v těchto obcích, nesly označení i v jazyce národnostní menšiny.
- Národnostní menšiny mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny při úředním jednání a před soudy.
- Národnostní menšiny mají právo na informace ve věcech volebních v jazyce národnostní menšiny.
- Národnostní menšiny mají právo na výchovu a vzdělávání v jazyce národnostní menšiny ve školách, v předškolních zařízeních a školských zařízeních, a to za podmínek, které stanoví právní předpisy. Tyto menšiny mohou také zřizovat soukromé školy s vyučovacím jazykem menšiny, soukromá předškolní a školská zařízení.
- Právo na zachování, rozvoj a respektování tradic, kultury a jazyka národnostních menšin. Stát vytváří pro tento rozvoj podmínky a podporuje programy zaměřené na muzea, galerie, divadla a knihovny a další kulturní a společenskou činnost národnostních menšin.
- Právo na přijímání a šíření informací v jazyce národnostní menšiny. Stát podporuje vydávání tisku, a to jak periodického i neperiodického, a také rozhlasová vysílání v jazycích národnostních menšin, které „tradičně a dlouhodobě“ žijí na území České republiky.

4.4 Migrace

Velmi výrazným prvkem, který ovlivňuje téma národů a nacionalismu je zrychlení postupu globalizace a tím způsobené dopady na pohyb a mobilitu obyvatelstva, ke kterému dochází zejména v posledních desetiletích. Tento vývoj globalizace velmi jasně postihuje provizorní i stálé pohyby obyvatelstva napříč hranicemi (Hobsbawm, 2009 s. 72). Problematika migrace a integrace menšin do majoritní společnosti se v posledních desetiletích stává velmi diskutovaným a politicky citlivým tématem. V současném moderním, globalizujícím a neustále se zrychlujícím světě tak nabývá tato otázka stále větší a větší pozornosti.

Teorie migrace prochází vývojem. Zatímco například migrační teorie světového systému či neoklasická migrační teorie vycházejí při migrační analýze z průmyslové produkce nebo z ekonomického chování jednotlivců, pak koncept migračních systémů považuje za základ skutečnost o existenci propojenosti několika geografických celků migračními toky. Předpokládá rovněž změny migračních systémů v čase a dále v závislosti na změnách podmínek v regionech (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 75).

Očividným důsledkem globalizace a masové mezinárodní migrace, které především postupují od ekonomicky chudých zemí do těch bohatých, je zejména obrovský nárůst velkoměst kosmopolitního charakteru v bohatých zemích. „*Ve stručnosti lze tedy říci, že v Evropě, původní domovině nacionalismu, se proměny světové ekonomiky rychle vypořádaly s jevem zdánlivě vyplývajícím ze všech válek dvacátého století s jejich genocidami a masovými přesuny obyvatelstva – tj. s existencí mozaiky etnický homogenních národních států*“ (Hobsbawm, 2009 s. 72–73).

Obecně však příčinou migrace není vždy skutečnost, že mateřské země jsou chudé a cílové bohaté. Roli může hrát i realita, že zdrojová země disponuje málo prestižním postavením. Příčinou migrace je tak získání společenské prestiže ve zdrojové zemi. V současné době je zaznamenávána inovace v přístupech k migraci, a to je důraz na rodinné strategie. Teoretici zkoumají, z jakých zemí imigranti přicházejí, jaký hodnotový systém tam dominuje, jakou hodnotu tam má víra, čest, důstojnost, ale i rodina (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 76–77).

Migračních konceptů a teorií je mnoho. Neustálá snaha popsat a pochopit faktory ovlivňující koncentraci etnických menšin má zásadní váhu a pomáhá k odstranění některých nežádoucích projevů spojených s přítomností etnických minorit na daném

území. Faktorů, ovlivňujících prostorovou koncentraci etnických menšin na určitém území, existuje hned celá řada. Tyto faktory se navíc vzájemně ovlivňují a je tak velmi těžké určit, zdali jisté jevy a procesy patří do stejné množiny prostorového uskupení. Jednotlivé prolínání faktorů mezi skupinami navíc zvyrazňuje fakt, že mohou být tyto faktory v mnoha případech následkem jeden druhého.

„Menšina si musí sama zvolit svou budoucí roli, jakou chce hrát v majoritní společnosti, a poté se vydat na jasnou cestu dosažení tohoto cíle“ (Drbohlav, 2001, s. 17).

Český sociolog Ondřej Valenta (2012, s. 17–24) uvádí pět odlišných skupin faktorů ovlivňujících koncentraci etnických menšin. Jsou jimi faktor kulturní vzdálenosti, institucionální faktor, faktor času, ekonomický faktor a sociologicko-psychologický faktor.

Za nejvýznamnější je považován faktor kulturní vzdálenosti mezi imigrantskou kulturou a kulturou hostitelského obyvatelstva. Patří k činitelům podmiňujícím konečné územní rozložení imigrantů ve státě nebo městě. Tato kulturní vzdálenost, případně také kulturní blízkost, je určována dle společných vzájemných kulturních atributů mezi imigranty stejné etnicity a hostitelskou populací. *„... platí obecné pravidlo, že čím je kulturní vzdálenost mezi imigrantskou kulturou a hostitelskou populací větší, tím je vyšší koncentrace této skupiny imigrantů v hostitelské zemi“* (Valenta, 2012, s. 17).

Za hlavní hybatele migračních pohybů považuje český geograf Dušan Drbohlav (2001, s. 19–20) jednak hluboké disproporce v bohatství daných oblastí, sílu jednotlivých ekonomik a s tím spojené životní úrovně, ale také rozdílné rozšíření demokracie a politické stability jednotlivých zemí. V určování toho, komu a zda vůbec je povolen vstup do země, hraje velmi výraznou roli stát. Jeho pole působnosti však poslední dobou oslabuje, může za to zejména rozrůstání globálního ekonomického systému a dalších transnacionálních procesů. Jedná se zejména o přesun pravomoci státu pod kompetenci nadnárodních organizací, kterými jsou například Evropská unie a Světová obchodní organizace. Dále se jedná o privatizaci aktiv veřejného sektoru, který ovlivňuje chod migračních procesů a je do značné míry za něj zodpovědný.

V následující části diplomové práce budou definovány základní termíny související s postavením zkoumaných skupin, tedy pojmy stereotyp a předsudek, xenofobie, „rasa“ a rasismus.

4.5 Stereotyp a předsudek

„Stereotypy jsou mínění o třídách individuí, skupinách nebo objektech, která jsou v podstatě šablonovitými způsoby vnímání a posuzování toho, k čemu se vztahují; nejsou produktem přímé zkušenosti individua, jsou přebírány a udržují se tradicí“ (Nakonečný, 1997, s. 223).

Významný americký filosof Walter Lippmann (1997, s. 81), jakožto zakladatel pojmu stereotyp uvádí, že v naprosté většině případů naše vnímání okolní reality neprobíhá nejprve od pozorování k definování, ale právě naopak. Abychom mohli pozorovat určité jevy, musí být nejprve předem definovány. Tyto definice jsou tvořeny právě kulturou, ve formě stereotypů. Tento způsob vnímání světa a okolní reality je tak dle Lippmanna velmi úsporný a nezatěžuje mysl neustálým přívalem zcela nových objevů a vjemů.

Americký psycholog Gordon Willard Allport (2004, s. 214–216) vyslovuje myšlenku, že stereotypy jsou vytvářeny především proto, aby odůvodnily naše odmítání nebo přijímání nějaké kategorie a současně mají selektivní funkci, která nám umožňuje nekomplikované uvažování. U některých stereotypů nelze zjistit, co je jejich původem, některé mohou mít pravdivý základ. Zjednodušeně řečeno stereotypy napomáhají k rychlé orientaci, protože informace nemusíme detailně zkoumat a dávat je do kontextu, ale zkrátka je zevšeobecňujeme. *„Ať už pozitivní či negativní, stereotyp je příliš silné přesvědčení spojené s nějakou kategorií. Jeho funkce spočívá v tom, že má ospravedlnit (racionálně vysvětlit) naše chování a postoj vůči této kategorii.“*

Stereotypy pramení z přesvědčení, že určité osobě jsou vlastní určité vlastnosti jenom proto, že náleží do určité skupiny, které jsou tyto vlastnosti přisuzovány jako typické. Tyto vlastnosti jsou potom přisuzovány všem členům skupiny bez zohlednění individuálních odlišností. Výsledkem pak často bývá nepřiměřená generalizace a až přílišné zjednodušení (Weinerová, 2014, s. 9–10). Stereotypy, které se vztahují ke kategorii, již je příslušný jedinec předmětem, jsou tzv. autostereotypy, naopak stereotypy zaujímané k jiným skupinám jsou tzv. heterostereotypy (Hnilica, 2010, s. 17).

Etnoložka Lucie Uhlíková shrnula typické charakteristiky ke stereotypům (Weinerová, 2014, s. 10):

- Stereotyp je soud spojený s přesvědčením.
- Má sociální původ, k jedinci je poté přenášen prostřednictvím rodiny, školy, masmédií, ...

- Stereotyp je často emočně zatížený.
- Stereotypy neodrážejí realitu (nebo pouze částečně), ale jsou věrohodné.
- Stereotypy jsou poměrně stabilní, protože nevycházejí z vlastních, ale zprostředkovaných zkušeností.
- Stereotypy vykazují spíše iracionální charakter.
- Stereotypy jsou neodlučitelnou součástí společenského vědomí, struktury ideologií a také politické propagandy.

S problematikou stereotypů úzce souvisí téma předsudků. Definice předsudku prošla v průběhu let několika vývojovými fázemi. Původní význam je spojován s pojmem *prejudicium*, tedy *precedent*, kdy člověk zohledňuje dřívější rozhodnutí a zkušenosti. Později je výraz spojován s úsudkem, který člověk formuluje dříve, než dokonale probádá a posoudí fakta (Allport, 2004, s. 38).

Čeští autoři, kteří se věnují zejména soudobé psychologii, Pavel Hartl a Helena Hartlová (2000, s. 464) uvádějí, že předsudek je: *„předpojatost, názorová strnulost, emočně nabitý, kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj, názor přijatý jedincem nebo skupinou“*.

Je však obtížné stanovit, s jakými fakty se musí člověk konfrontovat, aby mohl svůj názor prezentovat jako oprávněný. Většinou člověk nemá takovou vlastní zkušenost, aby na jejím základě mohl generalizovat. Dochází tak k situaci, že své vlastní prožitky spojuje s neověřenými zvěstmi a vytváří si tak negativní postoj k určité skupině lidí bez objektivního důvodu. Podle Allporta (2004, s. 39) se však nejedná o předsudek, pokud člověk dokáže vlastní předčasné úsudky opravit v kontextu nových zkušeností. Proto Allport (2004, s. 41) definuje předsudek následovně: *„Etnický předsudek je antipatie, která vychází z chybné a strnulé generalizace. Tuto antipatii lze pocítovat nebo vyjádřit. Může být namířena proti skupině jako celku, anebo proti jedinci, protože je příslušníkem této skupiny.“*

Mezi definiční znaky předsudku patří, že se jedná o postoj k nějaké sociální kategorii, tento postoj je negativní, tzn., že má negativní valenci a je brán za příčinu diskriminace (Hnilica, 2010, s. 100). Allport (2004, s. 46–47) popsal i vývojová stádia, resp. projevy etnických předsudků:

- Osočování – projevuje se tím, že lidé o svých předsudcích mluví, vyjadřují své nesympatie, ale neuchylují se k jinému projevu. Tento nejnižší stupeň se nejčastěji projevuje posměšky nebo vtipkováním.
- Vyhýbání se – předsudek už je silnější a projevuje se tím, že se člověk vyhýbá příslušníkům nepreferované skupiny lidí, ale neškodí jim.
- Diskriminace – jedná se o aktivní upírání určitých práv určité skupině lidí, a to jak politických, tak i sociálních.
- Fyzické napadání – předsudek může způsobit až násilný čin, kdy dojde k napadení osob nebo majetku.
- Vyhlazování – bezohledné násilí projevující se masakry, lynčováním až genocidními programy.

Ze společenského pohledu není možné žádné projevy etnických předsudků tolerovat, protože mohou přerůst v ozbrojené konflikty.

4.6 Xenofobie a rasismus

„Xenofobie je nedůvěra, strach až nenávisť ke všemu neznámému“ (Štěchová, 2001, s. 7). Tyto pocity se u člověka projevují instinktivně, jestliže se setká s někým, kdo mluví jinou řečí, má jinou barvu pleti, jinak se chová nebo uvažuje. Charakterizují ji projevy napětí, odporu a nepřátelství. Tyto negativní projevy xenofobie by měly být výchovou kultivovány (Štěchová, 2001, s. 8).

V praxi pak může docházet až k tomu, že se xenofobie může projevovat jako rasismus, resp. je výchozím bodem rasismu. Termín „rasa“, stejně jako další pojmy třída, lid, národ nebo etnicita jsou lidským myšleným konstruktem a všechny prokazují až neuvěřitelnou odolnost existence jak v čase, tak prostoru. Koncept „rasy“ je hojně užíván ve veřejném životě a odkazuje na symbolickou důležitost hranic v lidské společnosti. Tyto hranice jsou velmi dynamické a tudíž velmi snadno manipulovatelné a zneužitelné. Z toho důvodu se „rasa“ velmi lehce stala kulturním konstruktem sloužícím ke kategorizaci lidstva na základě rozdílnosti lidského fenotypu (Horáková, 2007, s. 113).

Jak již bylo zmíněno výše, „rasa“ je pouhým prostředkem myšlení, tedy určitým obecným postojem lidí, který prostřednictvím určité skupiny zvýznamňuje realitu a lidskou zkušenost. Toto pojetí „rasy“ tak umožňuje kategorizovat a členit komplexní sociální

realitu, která se může často jevit jako nepřehledná. Z pojmu „rasy“, jako prostředku myšlení, však nemůže být vyvozována existence „rasy“ jako sociální skupiny, případně populace. Pojem „rasa“, stejně jako všechny ostatní pojmy vzniklé jako myšlený kulturní konstrukt, bývají vyústěním určitých zkušeností, tedy vytvářením abstraktních pojmů založených na konkrétní lidské zkušenosti. Obecně se dá tedy říci, že pojem „rasa“ vyústil z poznávání určitých forem rozdílných lidských fenotypů a fyzických jinakostí, jakými například jsou barva pleti, očí, vlasů a jiné. Prostřednictvím pojmu „rasa“ tak lidé poměrně snadno mohou přiřazovat sami sebe i ostatní k určitým kolektivům. Tyto kolektivy jsou pak pro ně snáze uchopitelné skrz rozlišné kategorie sociálních identit (Šlesingerová, Hamar, Szaló, 2007, s. 7–9).

Rasismus se stal zvrácenou ideologií, která třídí lidstvo do tzv. „rasových“ skupin, které se liší fyzickými rysy a jsou jim přisuzovány duševní vlastnosti. Základním příkladem rasismu je tak určování souvislosti mezi fyzickými a morálními rozdíly existujícími mezi jednotlivci a mezi jednotlivými „rasami“. Fyzická kategorizace je často v rukou rasistů spojena s morální hodnotící kategorizací „těch druhých“, takže k barvě pleti se velmi často přiřazuje morální hodnota v podobě společensky odsuzované formy chování.

Na základě pojmu „rasy“ jsou velmi často konstruovány dvě skupiny, které stojí ve vzájemné opozici a ideologie rasismu jako taková má dva klíčové aspekty. Prvním aspektem je určité každodenní jednání, jakým může být například selekce známých podle určitého fyzického klíče, ovlivňování svých dětí, s kým se budou přátelit a s kým ne, selekce vedle koho budu bydlet a vedle koho ne, nebo v extrémnějších případech, koho nechám nastoupit do autobusu a koho ne. Druhým aspektem rasismu jsou poté určité typy diskursů a forem vědění, které jsou formulovány zejména prostřednictvím stigmat a jinakostí. Rasismus je tak typický zejména vytvářením hranic mezi tzv. „My“ a „Oni“. Zatímco „Oni“ jsou vždy definováni jako ti méněcenní a v morálním i etickém slova smyslu horší (Šlesingerová, Hamar, Szaló, 2007, s. 7–9).

Rasismus tak zcela zjevně staví na domněnce, že jsou lidské morální a duševní charakteristiky určitým způsobem propojeny s charakteristikami dědičnými. Tyto charakteristiky se poté dle zastánců rasismu mezi jednotlivými „rasami“ systematicky odlišují. V tomto pojetí může být „rase“ přisuzován určitý sociologický význam, ačkoliv objektivní existenci jí nemůžeme přiřadit zcela žádnou (Eriksen, 2004, s. 23).

Koncept „rasy“ hraje poměrně důležitou roli v tom smyslu, do jaké míry ovlivňuje činy lidí. V této rovině tedy „rasa“ může existovat, coby kulturní myšlený konstrukt (Jenkins, 1997, s. 23). Allport (2004, s. 139) na toto téma dodává: „*Typické vlastnosti, podle nichž antropologové rozlišují plemena, typy, ‚rasy‘ či rody, jsou výhradně fyzické: pigmentace, vlasová pokrývka, plochost holeně. Nikdy však netvrdí, že k ‚rase‘, ať už definované jakkoli, se neoddělitelně pojí typické vlastnosti povahové, duševní či morální.*“

4.7 Diskriminace

Pojem diskriminace má původ v latinském slově *discriminare*, které se do češtiny překládá jako *rozlišovat*. Vymezení tohoto pojmu není úplně jednotné. Například český právník, odborník na správní právo, Dušan Hendrych (2001, s. 132) definuje diskriminaci následovně: „*Diskriminace obecně znamená uplatňování rozdílných podmínek; rozlišování, omezení nebo odnětí práv určité kategorii osob pro společenské nebo ekonomické postavení, národnost, ‚rasu‘, náboženství, pohlaví, politické názory apod.; záměrné znevýhodnění určitých subjektů vytvářením nerovných podmínek.*“

Český psycholog Karel Hnilica (2010, s. 18–20) diskriminací rozumí nerovné chování vůči jednotlivci, případně skupině lidí, založené na jejich příslušnosti k určité sociální kategorii, popřípadě znevýhodňování či zvýhodňování celé sociální kategorie. S jednotlivci a skupinami lidí tak není zacházeno jako s individualitami, ale právě na základě jejich příslušnosti k dané sociální kategorii.

Směrnice Rady Evropské unie 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich „rasu“ nebo etnický původ uvádí vymezení pojmu diskriminace následovně (Směrnice Rady EU, 2000):

- Přímou diskriminací rozumí případ, kdy je s jednou osobou zacházeno z důvodu „rasy“ nebo etnického původu méně příznivým způsobem, než je, bylo nebo by bylo s jinou osobou ve srovnatelné situaci.
- Nepřímou diskriminací rozumí případ, kdy by v důsledku navenek neutrálního předpisu, kritéria nebo zvyklosti byla znevýhodněna osoba určité „rasy“ nebo etnického původu v porovnání s jinými osobami, ledaže uvedený předpis, kritérium nebo zvyklost je objektivně odůvodněn legitimním cílem a ledaže prostředky k dosažení tohoto cíle jsou přiměřené a nezbytné.

Tuto definici přebírá i zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (dále jen „Antidiskriminační zákon“). Antidiskriminační zákon také blíže vymezuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace v níže uvedených věcech (Česká republika, 2009):

- Práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání.
- Přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti.
- Pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování.
- Členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují.
- Členství a činnosti v profesních komorách, včetně výhod, které tyto veřejnoprávní korporace svým členům poskytují.
- Sociálního zabezpečení.
- Přiznání a poskytování sociálních výhod.
- Přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování.
- Přístupu ke vzdělání a jeho poskytování.
- Přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování.

Za přímou diskriminaci se považuje jednání, kdy je (případně bylo) s určitou osobou jednáno ve srovnatelné situaci nevhodnějším způsobem než s osobou jinou. Důvodem odlišného zacházení je určitý rys, kterým se diskriminovaní vyznačují. Český právník, který se specializuje na pracovněprávní legislativu, Jaroslav Jakubka (2009) například uvádí:

- etnický původ,
- věk,
- pohlaví,
- sexuální orientace,
- zdravotní postižení,
- světový názor,
- národnost,

- náboženské vyznání apod.

Nepřímou diskriminací jsou pak taková jednání, případně se může jednat i o opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení je z důvodů některého z diskriminačních znaků příslušná osoba znevýhodněna proti osobě jiné. Tzn., že příkladem nepřímé diskriminace může být opomenutí přijmout opatření, aby osoba se zdravotním postižením měla přístup k určitému zaměstnání, nebo se mohla účastnit odborného vzdělávání, pokud by se například nejednalo o nepřiměřené zatížení (Jakubka, 2009).

Diskriminace má širokou formu projevu – od například omezení přístupu k pracovním příležitostem a ke vzdělání, přes odmítání pomoci až k aktivní agresi. Záměr diskriminujícího není rozhodující, o diskriminaci se může jednat i tehdy, kdy se chování diskriminující osoby vyznačuje neúmyslnými diskriminačními znaky, které si diskriminující neuvědomuje. Mezi projevy diskriminace Jakubka (2009) řadí:

- Výjimky z rovného zacházení. O diskriminaci v tomto případě hovoříme pouze tehdy, kdy příčinou nerovného zacházení je některý z diskriminačních důvodů. Pokud např. povaha práce vyžaduje pouze osoby určitého věku, pohlaví apod., je takový požadavek oprávněný, a proto se nejedná o diskriminaci.
- Obtěžování. Většinou se jedná o chování, v jehož důsledku dochází ke snížení důstojnosti některé osoby, příp. toto chování vede k vytvoření nepřátelského, zastrášujícího, ponižujícího či urážlivého prostředí. Podmínkou, abychom určité jednání označili jako obtěžování, je jeho vnímání jako obecně nevhodné.
- Pronásledování. Pronásledováním v kontextu s diskriminací se rozumí negativní jednání s osobou, které se odehrálo proto, že tato osoba uplatnila práva podle platné legislativní normy.

4.8 Pozitivní opatření

Z důvodu odstranění důsledků diskriminace, nebo vyrovnání nevýhod vyplývajících z příslušnosti určitých osob k diskriminované skupině, bývá v některých případech přistoupeno k zavedení pozitivního opatření spočívajícího v rozdílném zacházení.

Specifika pozitivního opatření tak spočívají ve stanovování výhodnějších podmínek pro členy určitých skupin, případně pro celé skupiny, které jsou diskriminovány při přístupu k určitým společenským statkům. Tato opatření se obvykle uplatňují dočasně a to za účelem vyrovnání příležitostí. „*K zajištění rovného přístupu ke společenským dobrům pro příslušníky znevýhodněné skupiny je třeba vždy naplnit pozitivní závazek konání, zajistit aktivně podmínky nebo prostředky, které ostatní jednotlivci mimo tuto skupinu nepotřebují*“ (Boučková, 2009, s. 136–137).

Cílem pozitivních opatření je většinou zajištění konkrétní nápravy diskriminace, anebo zvýšení zastoupení některých skupin ve významných veřejných sektorech. Pozitivní opatření jsou dle Jakubka (2009) zaměřena především na:

- Eliminaci objektivních překážek, které komplikují výkon určitého zaměstnání nebo postavení v zaměstnání. Zároveň však tato eliminace nesmí působit v neprospěch osoby, která má vyšší kvality, než mají osoby momentálně posuzované.
- Umožnění odborného vzdělávání a dalších výhod z důvodu zrušení uvedených překážek.
- Podporu pracovního začlenění pro osoby se zdravotním postižením, těhotné ženy, starší osoby apod.

5 Praktická část

V rámci dotazníkového šetření, které probíhalo v měsíci únoru 2015, odeslalo vyplněný dotazník celkem 267 respondentů. Ovšem ne všichni respondenti vyplnili dotazník zcela správně, tudíž byl celkový počet správně vyplněných dotazníků redukován na konečných 256 responsí. Současně nelze stanovit přesné procento návratnosti dotazníku, protože není nijak možné určit, kolik respondentů zhlédlo výzvu k vyplnění, ale přešlo ji bez jakéhokoliv povšimnutí. Co ovšem lze určit zcela přesně, je procento respondentů, kteří se samotným vyplňováním začali, ale přerušili jej v jeho průběhu. Takovýchto respondentů bylo 64, tedy necelých 20 % z celkového počtu 331 respondentů, kteří započali vyplňování.

5.1 Sociodemografické údaje

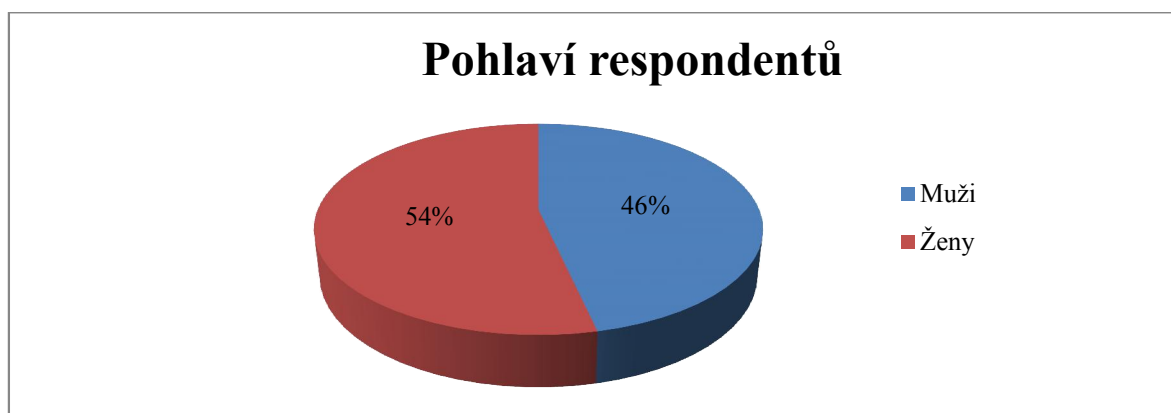
Výběrový soubor z celkového počtu 256 respondentů, kteří byli účastníky šetření, tvořilo 137 žen (54 %) a 119 mužů (46 %).

Tabulka 1: Pohlaví respondentů

Popisky řádků	Počet z Pohlaví:	%
Muži	119	46%
Ženy	137	54%
Celkový součet	256	100,0%

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

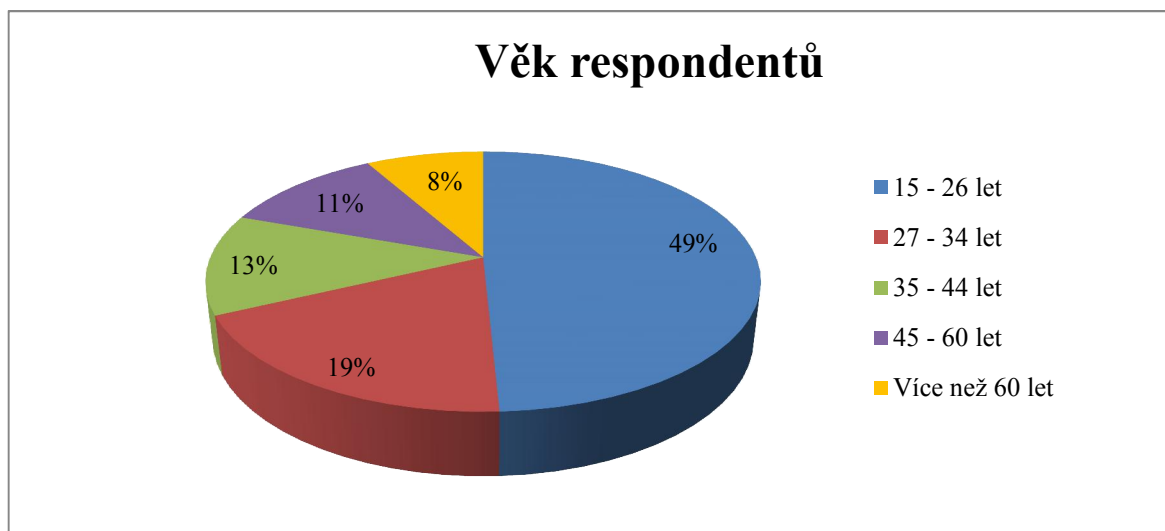
Respondenti se dále roztrídili do pěti věkových kategorií. Toto rozdělení bylo následující. Ve věku od 15–26 let vyplnilo dotazník 126 respondentů (49 %), v kategorii 27–34 let bylo zaznamenáno 48 respondentů (19 %), v následující kategorii 35–44 let toto číslo činilo 32 respondentů (13 %), předposlední kategorii tvořili lidé ve věku 45–60 let, kterých bylo celkem 29 (11 %) a poslední kategorií byli lidé starší 60 let, kterých vyplnilo dotazník 21, což činí 8 % ze všech zúčastněných.

Tabulka 2: Věk respondentů

Věk	Součet	%
15–26 let	126	49 %
27–34 let	48	19 %
35–44 let	32	13 %
45–60 let	29	11 %
Více než 60 let	21	8 %
Součet	256	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 2: Věk respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Rozdělení respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání bylo do šesti následujících skupin. První skupinu tvořili respondenti se základním vzděláním, kterých bylo celkem 23 (9 %), druhou skupinu tvořili vyučení, kterých danou kolonku zaškrtno 10 (4 %). Třetí skupinu tvořili respondenti se středoškolským vzděláním, avšak

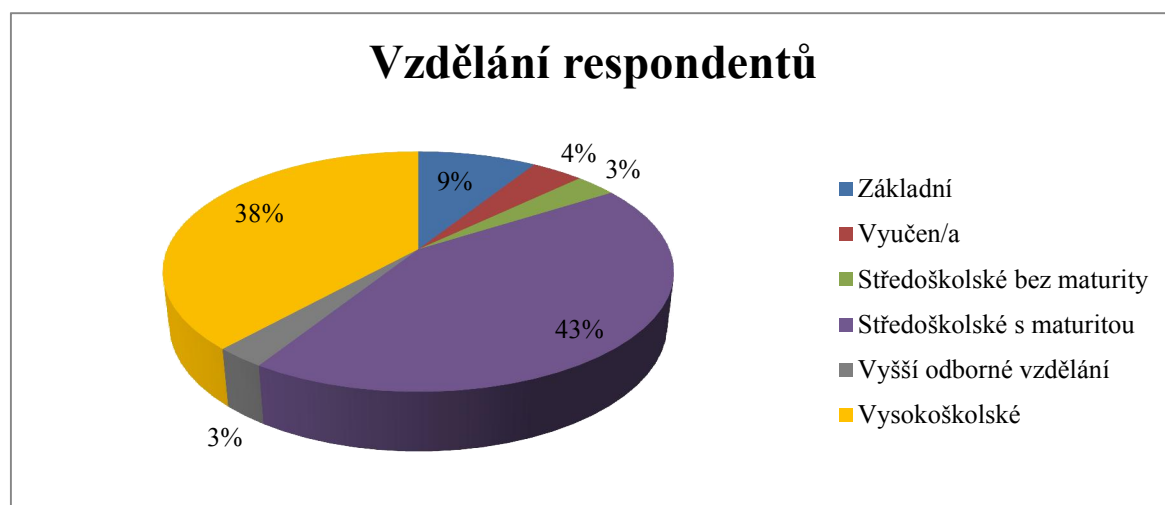
nezakončeným maturitní zkouškou, takových se dotazníkového šetření zúčastnilo 8 (3 %). Nejpočetnější čtvrtou skupinu tvořili absolventi středních škol s vykonanou maturitní zkouškou, těch bylo 110 (43 %), pátou skupinu tvořili absolventi vyšších odborných škol, kterých bylo 7 (3 %) a poslední skupinu tvořili vysokoškolsky vzdělání, kterých se zúčastnilo 98, tedy 38 % z celku.

Tabulka 3: Vzdělání respondentů

Vzdělání	Součet	%
Základní	23	9 %
Vyučen/a	10	4 %
Středoškolské bez maturity	8	3 %
Středoškolské s maturitou	110	43 %
Vyšší odborné vzdělání	7	3 %
Vysokoškolské	98	38 %
Součet	256	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 3: Vzdělání respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Závěrečným sociodemografickým faktorem je bydliště respondentů. Za bydliště je považováno místo, kde dotazovaní tráví většinu roku, nemusí jím tedy zcela nutně být jejich trvalé bydliště. Respondenti vybírali ze čtyř možných skupin. První skupinu tvořily vsi do 5 000 obyvatel, k té se přihlásilo 47 zúčastněných (19 %), druhou skupinu tvořila města s počtem obyvatel do 40 000 včetně, v takových žije 62 dotazovaných (24 %). Třetí

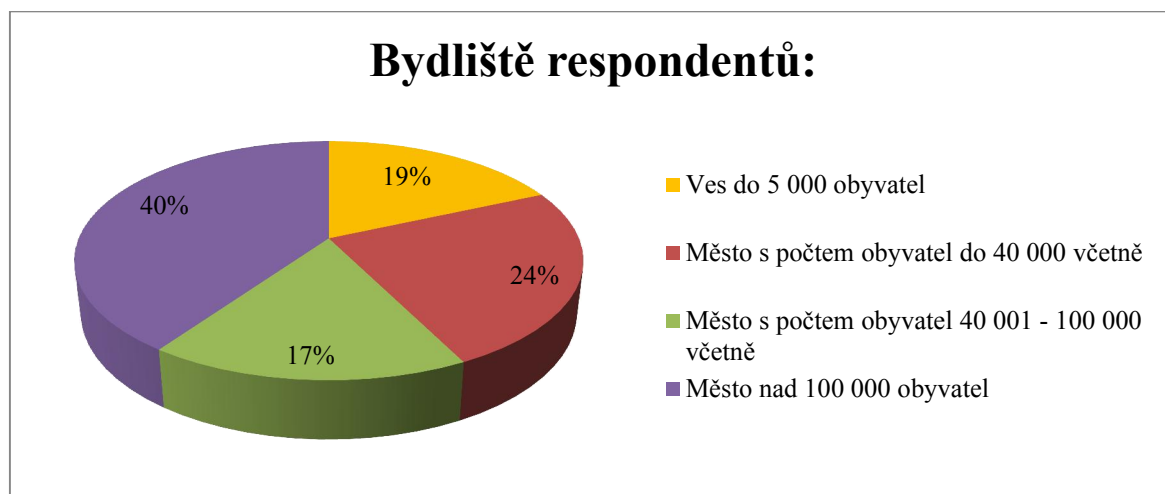
skupinou poté byla města s počtem obyvatel od 40 001 do 100 000 včetně, ve kterých žije 44 respondentů (17 %). Poslední čtvrtou skupinou byla města s počtem obyvatel nad 100 000, kterých je v České republice šest, konkrétně Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Liberec a Olomouc, ve kterých žije 103 respondentů, což činí 40 % dotazovaných z výběrového souboru.

Tabulka 4: Bydliště respondentů

Popisky řádků	Počet z Bydliště:	%
Ves do 5 000 obyvatel	47	19 %
Město s počtem obyvatel do 40 000 včetně	62	24 %
Město s počtem obyvatel 40 001–100 000 včetně	44	17 %
Město nad 100 000 obyvatel	103	40 %
Součet	256	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 4: Bydliště respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

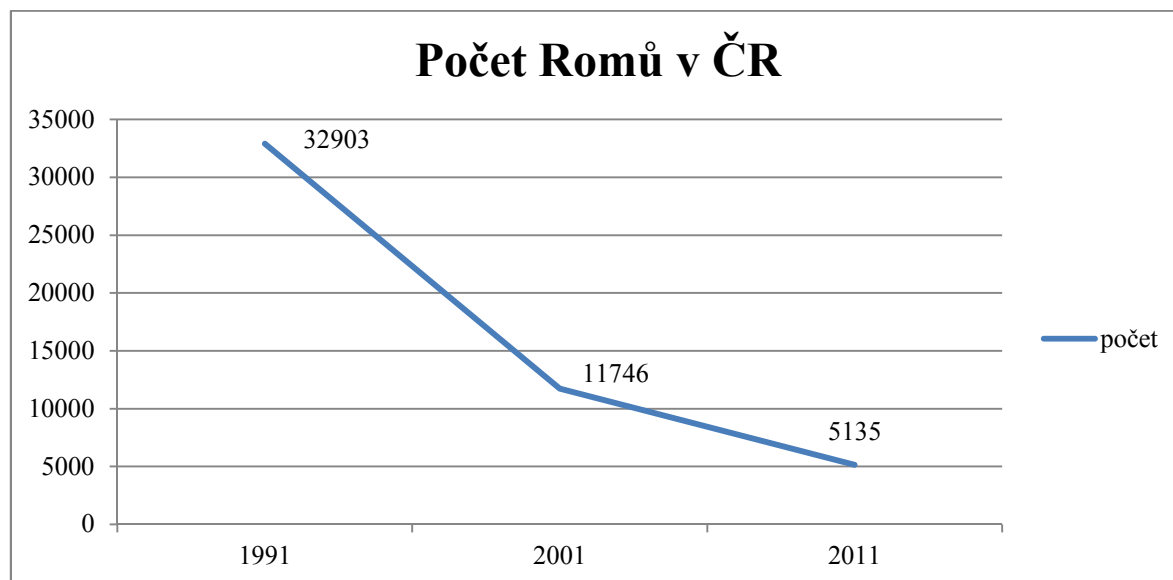
5.2 Romská menšina v České republice

V následující kapitole bude uvedeno krátké představení romské menšiny žijící na území České republiky.

Sociodemografických údajů o romské populaci není k dispozici mnoho, a proto demografické studium vychází především z dat pořízených při sčítání lidu. To znamená,

že výsledky jsou ovlivněny tím, že zahrnují pouze osoby, které se přihlásily k romské národnosti a považují se za Romy (ČSÚ, 2015).

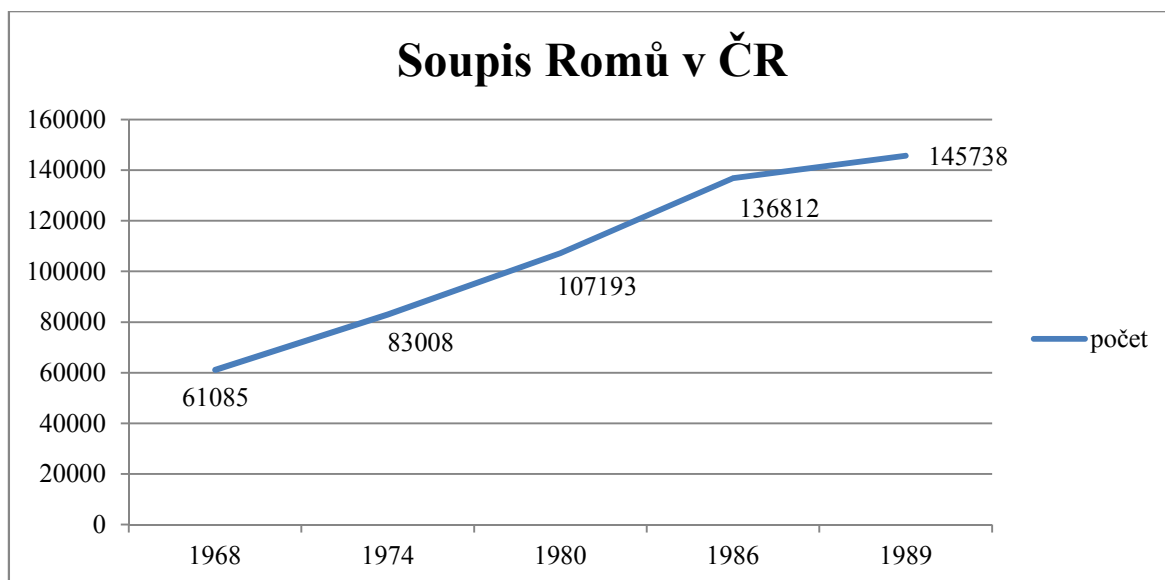
Graf 5: Počet Romů v ČR

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka

Věrohodnost statistických pramenů také ovlivňuje skutečnost, že sami Romové se mnohdy brání jakékoli evidenci. Často se totiž obávají, aby po tomto soupisu nenásledoval nějaký postih, jako tomu bývalo v minulosti. Dalším faktorem, který zkresluje statistická data, je, že někteří ani nechtějí být považováni za Romy (Kalibová, 1999, s. 94). Porovnáním dat ze statistických pramenů vyplývá, že počet osob, které se hlásí k romské národnosti, neodpovídá počtu osob, které byly vykázány nepřímo soupisovými akcemi představujícími pouze subjektivní odhady autorů, resp. uvádějící počty Romů pobírajících některou ze sociálních dávek. Ačkoli tyto soupisy byly prováděny nepravidelně a zcela zanikly počátkem roku 1990, poskytují data zjištěná prostřednictvím těchto soupisů a sčítáním lidu zajímavé zjištění. Počet osob, které se přihlásily k romské národnosti, zřejmě představuje pouze zlomek pravděpodobného počtu Romů na našem území. O skutečném počtu Romů se proto můžeme pouze dohadovat.

Graf 6: Soupis Romů v ČR

Zdroj: Kalibová, 1999, s. 99

Romové zřejmě patří k původnímu obyvatelstvu Indie, odkud byli asi v polovině 2. tisíciletí př. n. l. odsunuti do okrajových a těžko přístupných oblastí. Provozovali zde kočovná řemesla. Jejich kočování bylo zapříčiněno sporadickou poptávkou po výrobcích z kovu, kůže hlíny apod., které nabízeli (Nečas, 2002, s. 10–11). Předkové Romů se na českém území usadili nejpozději koncem 17. století, resp. v polovině 18. století a většinou kočovali až do počátku 20. století (Šišková, s. 120). Romové, kteří dnes žijí v České republice, sem přišli buď jako kočovní přes Maďarsko a Rumunsko, nebo jako polousedlí, případně usedlí ze Slovenska (Nečas, 2002, s. 85).

Poměrně brzy začalo pronásledování Romů. Církev je vinila z čarodějnictví, světská moc je podezírala z loupežnictví (Sekyt, 2001, s. 120). I v dalším období jsou k dispozici doklady dokumentující nařízení o sankcionování Romů. Vyvrcholením v procesu pronásledování Romů byla vyhlazovací politika v době 2. světové války, kdy velká část Romů byla deportována do koncentračních táborů, kde byli vyvražďováni. Přesný počet českých Romů, kteří byli oběťmi holocaustu, není znám. Udává se, že do vlasti se jich po osvobození vrátilo z koncentračních táborů pouze 583 (Nečas, 2002, s. 83).

Po roce 1945 byla zavedena nová asimilační politika, která jednak zrušila kočovný způsob života a jednak vyústila v likvidaci některých romských osad. Romové se proto v Čechách usazovali především v pohraničních a průmyslových městech, kde se jim

nabízela možnost získat alespoň příležitostné nebo sezónní práce. Romští přistěhovalci tak našli v českých zemích uplatnění v manuální práci, která nevyžadovala kvalifikaci (Nečas, s. 90).

Romská menšina se významněji profiluje v českém prostředí až v polistopadovém období po roce 1989. Základem etnické identity je jazyk, kulturní tradice a slovesnost.

Rodina je základním prvkem romské společnosti. Romové uctívají své předky, protože podle jejich mínění mají zásluhu na pozici Roma v romské společnosti. Ostatní si jej cení a projevují mu úctu podle toho, ze které rodiny pochází. Sebedůvěra Romů údajně vychází od příslušnosti k rodu, a nikoliv od jejich vzdělání, zaměstnání nebo majetku (Sekyt, 2001, s. 121).

5.3 Testování hypotéz – percepce Romů českou společností

Následující část diplomové práce se věnuje testování zvolených čtyř hypotéz ohledně romského etnika. Postupně je testována vazba mezi obecným nahlížením na Romy v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů.

Všichni respondenti byli vyzváni k zodpovězení otázky: „*Jaké je Vaše vnímání romské komunity?*“, přičemž měli na výběr ze čtyř možných odpovědí. Byly jimi: „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, „*Neutrální*“ a „*Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat*“. Odpovědi respondentů jsou tak jedním znakem testované nulové hypotézy. Druhým znakem je poté buď pohlaví, věk, vzdělání nebo bydliště respondentů.

5.3.1 Percepce Romů v závislosti na pohlaví

Dle vztahu 1.6 (Svatošová, Kába, 2009, s. 14) byla ověřena závislost znaků následující nulové hypotézy $H_{0(1)}$:

$H_{0(1)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání Romů.

Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo využito údajů o pohlaví dotazovaných a jejich percepce romské komunity. Prvním znakem je tedy pohlaví respondentů. Tento znak nabývá logicky dvou proměnných, tedy buď „*Ženy*“, anebo „*Muži*“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněná percepce Romů. Tento znak může

nabývat celkem čtyř proměnných, konkrétně buď „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, „*Neutrální*“ nebo „*Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat*“. Oba znaky jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 5: Percepce Romů v závislosti na pohlaví

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Pohlaví:					
Ženy	10	76	33	18	137
Muži	2	83	28	6	119
Součet	12	159	61	24	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 10,839$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy větší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla zamítáme nulovou hypotézu $H_{0(1)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Dle Cramérova koeficientu kontingence (vztah 1.9) byla následně určena síla závislosti znaků v kontingenční tabulce $V = 0,206$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru existuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi pohlavím respondentů a jejich vnímáním romské komunity. Jak však naznačuje Cramérův koeficient kontingence, je tato závislost pouze velmi malá.

Tato závislost však naznačuje, že ženy vnímají romskou komunitu příznivěji než muži. Sedm procent žen totiž označilo své vnímání zástupců romského etnika jako pozitivní. Mužů s pozitivní percepcí Romů byla necelá 2 %. Vypovídající je rovněž negativní vnímání Romů. Za takové jej označilo 55 % žen, avšak u mužů toto číslo činilo již 70 %. Neutrálně vnímá romské etnikum shodně 24 % žen i mužů.

5.3.2 Percepce Romů v závislosti na věku

Rovněž druhá nulová hypotéza $H_{0(2)}$ byla testována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

H₀₍₂₎: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání Romů.

Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo využito údajů věku dotazovaných a jejich vnímání zástupců romské komunity. Prvním znakem je tedy věk respondentů. U této nulové hypotézy je blíže zkoumána generační závislost znaků mezi jedinci do 26 let a starší generací. Věk 26 let byl zvolen zcela záměrně z toho důvodu, že se jedná o horní hranici věku, do které mohou být osoby vedeny jako studenti. První proměnnou znaku nazvanou „Lidé do 26 let včetně“ tedy tvoří kategorie „15–26 let“. Do následné druhé proměnné znaku byly poté spojeny kategorie „27–34 let“, „35–44 let“, „45–60 let“ a „více než 60 let“. Tato proměnná byla nazvána „Lidé starší než 26 let“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněná percepce romské komunity. Tento znak může nabývat celkem čtyř proměnných, konkrétně buď „Pozitivní“, „Negativní“, „Neutrální“ nebo „Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat“. Oba sledované znaky jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 6: Percepce Romů v závislosti na věku

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Věk:					
Lidé do 26 let včetně	6	75	29	16	126
Lidé starší než 26 let	6	84	32	8	130
Součet	12	159	61	24	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 3,262$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu H₀₍₂₎ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi bydlištěm respondentů a jejich vnímáním romské komunity.

Z generačního pohledu jsou zde patrné pouze minimální rozdíly. Svůj vztah k Romům jako pozitivní označilo necelých 5 % respondentů do 26 let včetně. Stejný

poměr respondentů (5 %) byl ovšem zaznamenán rovněž u jedinců starších 26 let. Negativní postoj k romskému etniku zaujímá 60 % dotazovaných do 26 let věku včetně. U starší generace je tomu tak v 65 % případů. Avšak neutrální postoj zaujímají obě skupiny téměř totožně, konkrétně 23 % jedinců mladších 26 let včetně a 25 % jedinců starších 26 let. Tyto drobné rozdíly ovšem zcela jistě nestačí na prokázání statisticky významné závislosti ve vnímání romské komunity na základě věku.

5.3.3 Percepce Romů v závislosti na vzdělání

Taktéž třetí nulová hypotéza $H_{0(3)}$ byla testována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

$H_{0(3)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Romů v závislosti na vzdělání.

Tato nulová hypotéza blíže zkoumá rozdíl ve vnímání romského etnika v závislosti na vzdělání respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o vzdělání dotazovaných a jejich percepce romské komunity. Prvním sledovaným znakem je tedy samotné vzdělávání respondentů. Pro účely této hypotézy bylo vzdělání modifikováno do dvou proměnných. První proměnnou, nazvanou „Nižší vzdělání“, tvoří kategorie „Základní vzdělání“, „Vyučen/a“, „Středoškolské vzdělání bez maturity“ a „Středoškolské vzdělání s maturitou“. Druhou proměnnou daného znaku, nazvanou „Vyšší vzdělání“, tvoří kategorie „Vyšší odborné vzdělání“ a „Vysokoškolské vzdělání“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je opět zmíněná percepce romské komunity. Tento znak může nabývat celkem čtyř proměnných, konkrétně buď „Pozitivní“, „Negativní“, „Neutrální“ nebo „Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat“. Oba sledované znaky jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 7: Percepce Romů v závislosti na vzdělání

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Vzdělání:					
Nižší vzdělání	7	95	36	13	151
Vyšší vzdělání	5	64	25	11	105
Součet	12	159	61	24	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 0,271$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(3)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi vzděláním respondentů a jejich vnímáním romské komunity.

Rozdíly mezi jednotlivými proměnnými znaku u vzdělání respondentů jsou ještě menší, než tomu bylo u závislosti na věku respondentů. Pozitivní postoj k zástupcům romské komunity zaujímá shodně 5 % obyvatel jak s nižším, tak s vyšším vzděláním. Za negativní ho považuje 63 % jedinců s nižším vzděláním a 61 % jedinců s vyšším vzděláním. Neutrálně vnímá romskou komunitu opět shodně 24 % obyvatel s nižším i vyšším vzděláním. Závislost vzdělání na vztahu k Romům se tedy v tomto případě rovněž neprokázala.

5.3.4 Percepce Romů v závislosti na bydlišti

Zároveň čtvrtá závěrečná nulová hypotéza týkající se percepce romského etnika, byla otestována dle vztahu 1.6. Znění hypotézy je následující.

$H_{0(4)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Romů v závislosti na bydlišti.

V této nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl ve vnímání romského etnika v závislosti na bydlišti respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy

využito údaje o bydlišti dotazovaných a jejich percepce romské komunity. Prvním znakem testované nulové hypotézy je bydliště respondentů. Konkrétně je zkoumán rozdíl mezi respondenty žijícími ve městech s celkovým počtem obyvatel nad 100 000, kterých existuje v České republice šest, a obyvateli žijícími v menších městech a obcích, než je zmíněných 100 000. Pro účely této konkrétní hypotézy tak byly spojeny kategorie „*Ves do 5 000 obyvatel*“, „*Město s počtem obyvatel do 40 000 včetně*“ a „*Město s počtem obyvatel 40 001–100 000 včetně*“ do jedné společné proměnné, nazvané „*Obce do 100 000 obyvatel včetně*“. Druhou proměnnou znaku jsou poté města s počtem obyvatel nad 100 000, která jsou zahrnuta v proměnné pojmenované „*Město nad 100 000 obyvatel*“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je opět zmíněná percepce romské komunity. Tento znak může nabývat celkem čtyř proměnných, konkrétně buď „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, „*Neutrální*“ nebo „*Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat*“. Oba sledované znaky jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 8: Percepce Romů v závislosti na bydlišti

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Pohlaví					
Město nad 100 000 obyvatel	4	59	26	14	103
Obce do 100 000 obyvatel včetně	8	100	35	10	153
Součet	12	159	61	24	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 4,299$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(4)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi bydlištěm respondentů a vnímáním romské komunity.

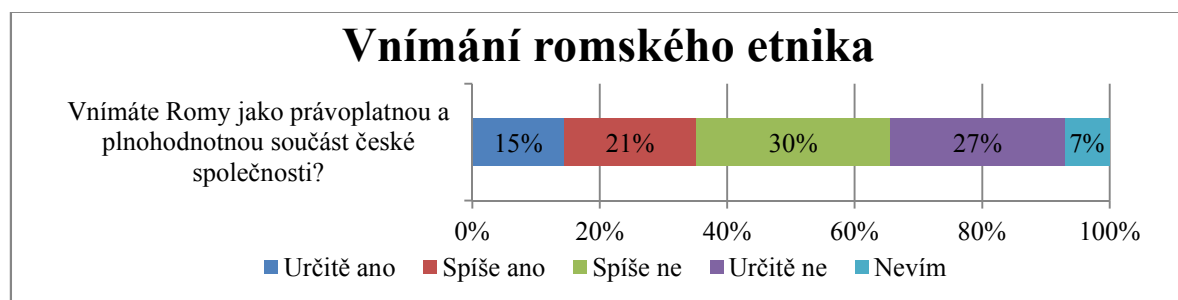
Pouhá 4 % z respondentů žijících ve městech s počtem obyvatel nad 100 000 označila své vnímání romské komunity jako pozitivní. U obyvatelstva žijícího v obcích do 100 000 obyvatel včetně tomu však nebylo nikterak více, zde se jednalo o 5 % jedinců.

Za negativní označilo svůj vztah k Romům 57 % dotazovaných žijících v městech s více jak 100 000 obyvateli. Stejnou negativní percepci má poté 65 % respondentů žijících v menších obcích. Neutrální postoj zaujalo 25 % obyvatel žijících ve velkých stotisícových městech a 23 % obyvatel žijících v menších obcích České republiky.

5.3.5 Vyhodnocení empirického výzkumu

Výzkum byl zaměřen na analýzu současných postojů a vztahu respondentů k Romům a na interpretaci stereotypů spojených s romským etnikem v České republice. Dotazovaným byly kladeny otázky mapující uvedené oblasti. Nejprve byla respondentům položena otázka týkající se postavení Romů v české společnosti, tedy zda jsou chápáni jako právoplatná a plnohodnotná součást společnosti.

Graf 7: Vnímání romského etnika

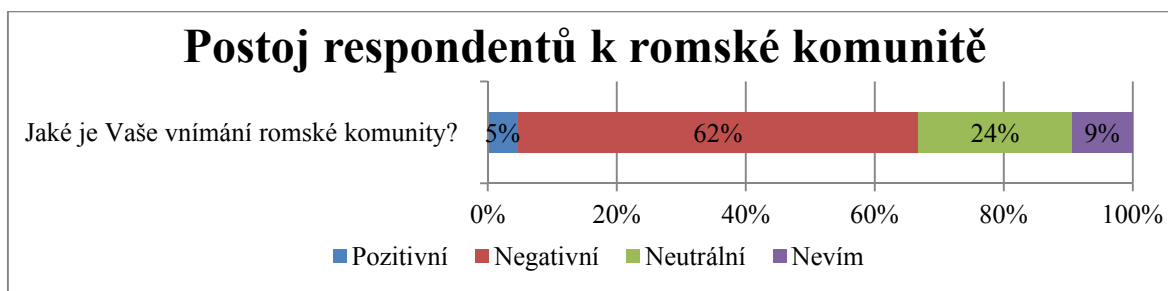

Zdroj: Vlastní zpracování

Přibližně jedna třetina respondentů považuje Romů za právoplatné a plnohodnotné spoluobčany, konkrétně odpovědělo určitě ano 37 z nich (15 %) a spíše ano 53 (21 %). Spíše ne se vyjádřilo 78 dotázaných (30 %) a určitě ne 70 dotazovaných (27 %). Nejmenší skupinu 18 respondentů (7 %) tvořili ti, kteří nevěděli, jestli vnímají romské etnikum jako právoplatnou a plnohodnotnou součást ČR.

Otázka cílená na percepci Romů odhalila negativní postoj respondentů k uvedené menšině.

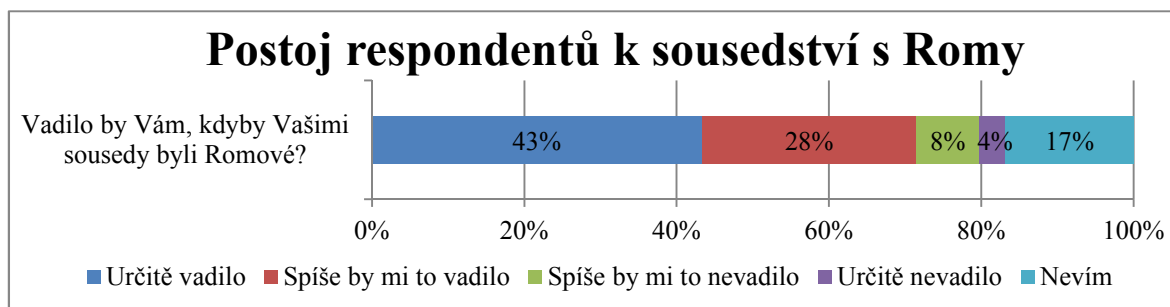
Graf 8: Postoj respondentů k romské komunitě

Zdroj: Vlastní zpracování

Negativně vnímá romskou komunitu 159 dotázaných (62 %), neutrálně 61 (24 %) a pouze 12 (5 %) uvedlo pozitivní percepci. Těch, kteří nevěděli, bylo 24 (9 %). Antipatie vyjadřovali respondenti i v případě dotazu na možné sousedství s Romy.

Graf 9: Postoj respondentů k sousedství s Romy

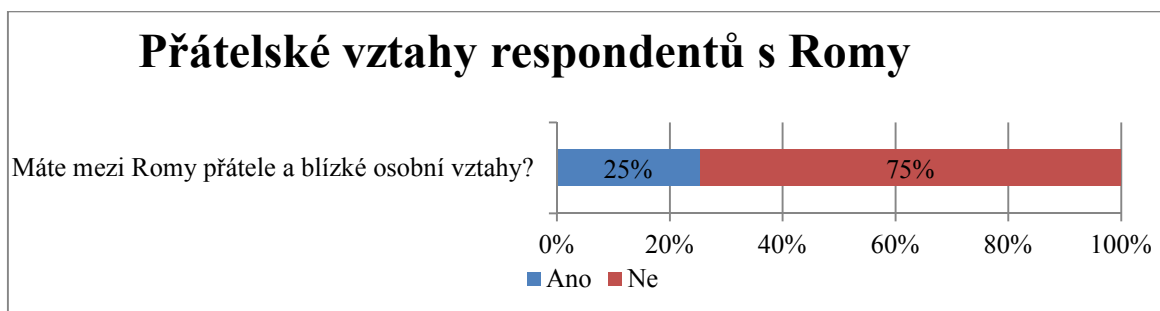

Zdroj: Vlastní zpracování

Téměř tři čtvrtiny dotázaných uvedly, že by si nepřály bydlet v blízkosti Romů. Tedy určitě by to vadilo 111 respondentům (43 %) a spíše vadilo 72 (28 %). Nejméně respondentů, tedy 9 (4 %) odpovědělo, že by jim sousedství s Romy určitě nevadilo, spíše nevadilo by to 21 respondentům (8 %) a 43 respondentů neví (17 %).

Velmi obdobně dopadl výzkum zaměřený na přátelství dotazovaných s Romy. Celkem 191 (75 %) jich uvedlo, že nemají přátele ani blízké vztahy s Romy a pouze 65 respondentů (25 %) odpovědělo, že takové vztahy s Romy mají.

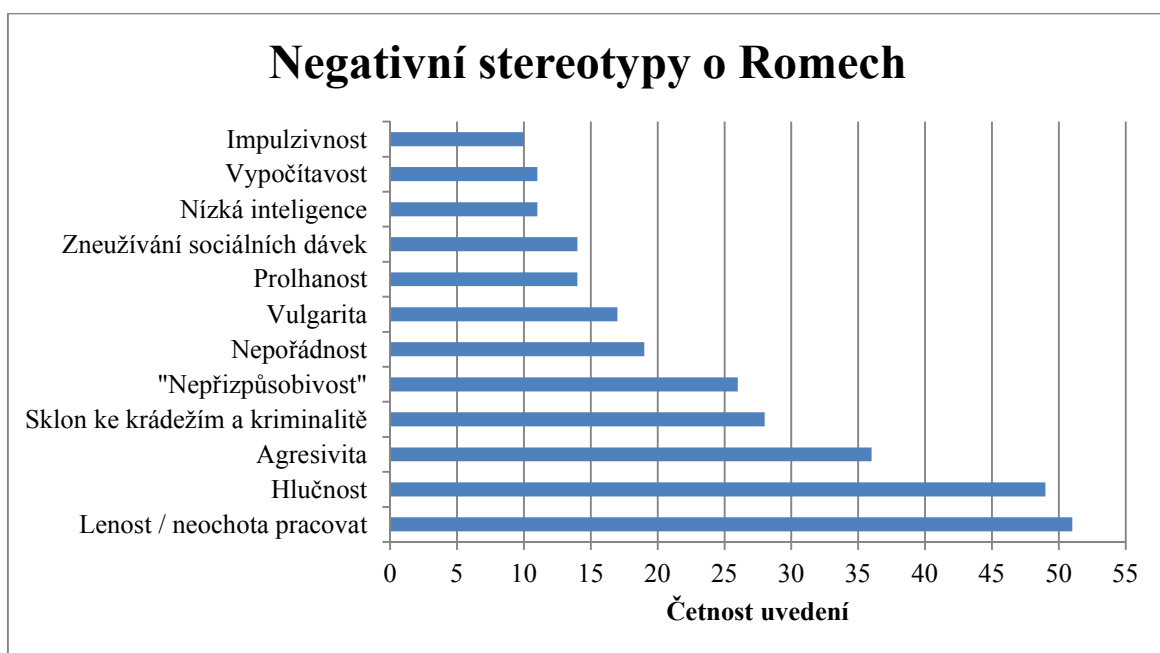
Graf 10: Přátelské vztahy respondentů s Romy

Zdroj: Vlastní zpracování

Ačkoliv nelze na základě etnické příslušnosti přisuzovat jedincům morální a duševní vlastnosti, 76 % dotazovaných uvádí, že existují určité „typicky romské vlastnosti“. Připisované stereotypy byly v naprosté většině případů negativního charakteru.

Graf 11: Negativní stereotypy o Romech

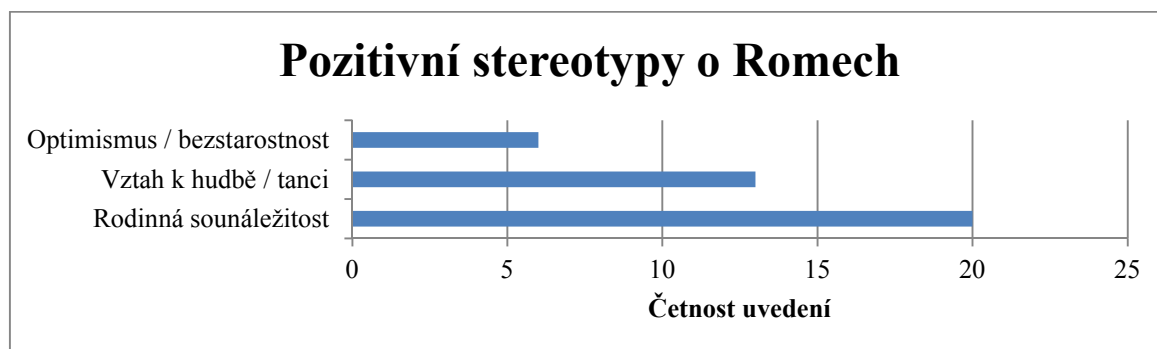
Zdroj: Vlastní zpracování

Každý z respondentů měl možnost uvést neomezený počet kategorií, které přisuzují tomuto etniku. Vyplynuly především negativně laděné heterostereotypy. Nejčastěji se zde vyskytovala představa o „lenosti“ a „neochotě pracovat“, která byla vyjádřena 51 krát. Dále respondenti přisuzovali Romům kategorie jako hlučnost, agresivitu, sklon

ke krádežím a kriminalitě. Často byla také jmenována tzv. nepřizpůsobivost, nepořádnost, vulgarita, prolhanost a zneužívání sociálních dávek. Méně časté zastoupení vykazovaly stereotypy o nízké inteligenci, vypočítavosti a impulzivnosti.

O poznání méně početnou skupinu tvořily pozitivní heterostereotypy. Jednalo se například o rodinnou sounáležitost, kladný vztah k hudbě a tanci, optimismus a bezstarostnost.

Graf 12: Pozitivní stereotypy o Romech

Zdroj: Vlastní zpracování

5.4 Stereotypizace Romů pohledem zveřejněných výzkumů

Obecně deklamované stereotypy ve vztahu k romskému etniku uvádí na základě výzkumu v českém prostředí, konkrétně v Ústeckém kraji, etnoložka Renata Weinerová. Romům byly majoritou připisovány „typické romské vlastnosti“. Konkrétně jsou uváděny zejména negativní stereotypy jako lenost, hluchost, hovornost, vulgárnost, zbabělost, nepřizpůsobivost, nechuť k práci, neupřímnost, namyšlenost, sobeckost, ulhanost, agresivita, bezstarostnost, volnost, nedodržování zákonů (Weinerová, 2014, s. 46).

Na výzkumu Weinerové bylo zajímavé, jak různě přistupovali respondenti k otázce týkající se postojů majority k romské kultuře. Respondenti zaujali dva zcela odlišné postoje k romské kultuře. Jedni spojili romskou kulturu s prvky asociálního jednání a s kulturou chudoby – tedy s negativními stereotypy. Uváděli např. stereotypy příživnictví, nepřizpůsobivosti, negramotnosti, špíny a vandalismu. Kdežto druhá skupina respondentů si pod pojmem romské kultury představila folklórní projevy Romů a uváděla romanticky laděné, vesměs pozitivní stereotypy jako romská hudba, zpěv, tanec, muzikálnost, veselí. V menším zastoupení pak byli respondenti s význačným,

vyhýbavým případně až dehonestujícím přístupem k romské kultuře. Z tohoto rozdílného chápání romské kultury tak vznikl značně rozporuplný celkový obraz postojů majoritní společnosti k romské kultuře (Weinerová, 2014, s. 42–45). Jako další pozitivní stereotypy romského etnika, které vyplynuly z výzkumu, lze uvést soudržnost s rodinou a zároveň s jejich komunitou a úcta Romů ke stáří (Weinerová, 2014, s. 50).

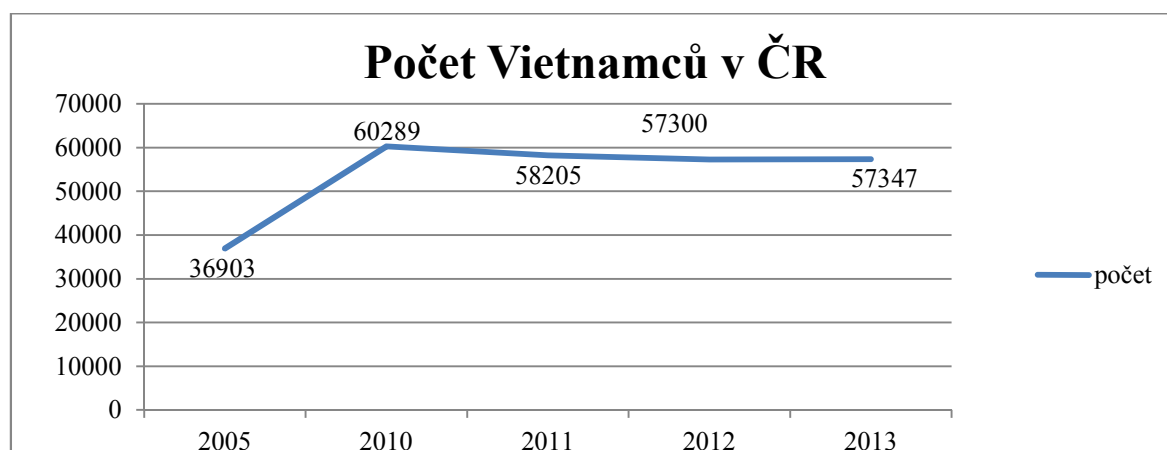
Historik a lingvista Jiří Homoláč (2009, s. 114–116) uvádí jako typické negativní stereotypy, tradující v české společnosti, také neschopnost běžného způsobu bydlení a sousedského soužití, laxní přístup ke vzdělání, nedodržování zákonů a norem chování. Weinerová (2014, s. 13) rovněž popisuje nový jev, na který naráží v průběhu svého výzkumu. Jedná se o tzv. anticikanismus, který vymezuje takto: „*Ideologie anticikanismu představuje skrytou strukturu nepřátelských či předpojatých názorů vůči Romům jako skupině, projevující se u jedinců jako osobní postoj.*“

Výsledky vlastního empirického výzkumu předkládaného v této diplomové práci o stereotypizaci Romů, tak velmi korespondují s negativními závěry jiných zveřejněných výzkumů.

5.5 Vietnamská menšina v České republice

V následující kapitole bude uvedeno krátké představení vietnamské menšiny žijící na území České republiky. Vietnamci se dle údajů Českého statistického úřadu stali třetí nejpočetnější skupinou v České republice. K datu 31. 12. 2013 jich žilo na území ČR 57 347 (ČSÚ, 2015).

Graf 13: Počet Vietnamců v ČR

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka

Počátky migrace Vietnamců do České republiky se datují do padesátých let minulého století. Diplomatické vztahy mezi tehdejším Československem a bývalou Vietnamskou demokratickou republikou byly navázány 2. února 1950 (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 165). Početnější skupina, která se skládala především z dětí vietnamských vojáků, funkcionářů a válečných sirotků přišla do Československa až po roce 1956. Byli ubytováni v dětském domově v Chrastavě u Liberce a v následujících čtyřech letech jim bylo umožněno získat vzdělání (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 168).

V březnu 1957 byla uzavřena Dohoda o kulturní spolupráci a následně také Dohoda o vědeckotechnické spolupráci mezi oběma státy. Na jejich základě přijížděli do Československa především studenti, učňové a pracovníci, kteří se vzdělávali v textilním, obuvnickém a strojírenském průmyslu. Po skončení americko-vietnamského konfliktu mezi lety 1974–1977 zesílilo odesílání občanů Vietnamské demokratické republiky do Československa. Jednalo se o masivní příliv občanů ve věku 17–25 let, kteří pracovali zejména v energetice, ve stavebnictví a ve strojírenských profesích (Pechová, 2007, s. 16).

Ve 2. polovině osmdesátých let minulého století se záměr kvalifikovat vietnamské pracovníky postupně měnil. Československá strana umisťovala Vietnamce spíše na neatraktivní pozice, ze kterých čeští pracovníci hledali únik. Jednalo se spíše o pomocné práce a práce na pásové výrobě. Vietnamští občané zase objevovali nové možnosti ve zprostředkovávání pracovního výjezdu z Vietnamu za úplatu. Tím se zcela změnil původní záměr, kdy místo zvyšování kvalifikace přijížděli Vietnamci do Československa z důvodu vydělat peníze. Vzdělávací pobyty se tak přeměnily ve standardní ekonomickou imigraci (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 171).

Rokem 1989 se zcela změnilo složení vietnamského obyvatelstva přicházejícího do ČR. Vietnamská vláda přestala, po vypovězení vzájemných dohod českou stranou, pořádat vzdělávací a školící pobyty v České republice. Z této situace pak vytěžili zejména Vietnamci, kteří zde žili ještě před rokem 1989 a počali poskytovat občansko-právní servis nově příchozím (Pechová, 2007, s. 23).

Vietnamci začali podnikat zejména v obchodním sektoru. Pronajímali si stánky na tržištích a věnovali se jak maloobchodnímu podnikání, tak i velkoobchodní činnosti, případně zahraničnímu obchodu (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 174–175). Mezi

Vietnamci lze dnes také nalézt lékaře, učitele či IT techniky. Někteří dokonce založili i vlastní firmu popř. i s mezinárodní působností a zaměstnávají české občany. Jedná se například o řetězec se sportovním zbožím *Sportisimo* nebo řetězec s bytovými doplňky *Art Home*. Vyšší vrstvy Vietnamců mají ambice se prosadit v politice, a to především na regionální úrovni (Pechová, 2007, s. 24). Sami Vietnamci formulují smysl jejich ekonomických aktivit do tří zásad: „*Uživit na dobré úrovni rodinu, finančně zabezpečit děti a postarat se o rodiče, kteří jsou ve Vietnamu*“ (Brouček, 2003, s. 20).

Vlivem působení konfucianství, které klade do popředí rodinu, jsou udržovány velmi těsné rodinné vztahy i mezi vzdáleným příbuzenstvem. Rodina patří mezi nejsilnější životní hodnotu (Kocourek, 2001, s. 100). Vzdělání vnímají vietnamští rodiče jako jednu z nejcennějších investic. Za vzdělání dětí rodiče mnohdy utratí všechny našetřené prostředky. Často umisťují děti na soukromé školy, kde předpokládají, že se jim dostane lepší vzdělání (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 187).

V důsledku integrace vietnamských dětí do české společnosti dochází u nové generace k odlišnému vnímání původu a rodinné soudržnosti. Z tohoto důvodu vznikají mezigenerační neshody, v lepším případě dochází ke kulturnímu dualismu, kdy se děti ve škole chovají jako jejich čeští kamarádi, ale v rodině se snaží dodržovat rodinné normy vycházející z vietnamských tradic (Uherek, Korecká, Pojarová, 2008, s. 196).

5.6 Testování hypotéz – percepce Vietnamců českou společností

Následující část diplomové práce je věnována testování zvolených čtyř hypotéz ohledně vietnamského etnika. Postupně je testována vazba mezi obecným nahlížením na Vietnamce v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů. Všichni respondenti byli vyzváni k zodpovězení otázky: „*Jaké je Vaše vnímání vietnamské komunity?*“, přičemž měli na výběr ze čtyř možných odpovědí. Byly jimi: „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, „*Neutrální*“ a „*Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat*“. Odpovědi respondentů jsou tak jedním znakem testované nulové hypotézy. Druhým znakem je poté buď pohlaví, věk, vzdělání nebo bydliště respondentů.

5.6.1 Percepce Vietnamců v závislosti na pohlaví

Pátá nulová hypotéza $H_{0(5)}$ byla otestována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

H₀₍₅₎: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání Vietnamců.

V této nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl ve vnímání vietnamského etnika v závislosti na pohlaví respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o pohlaví dotazovaných a jejich percepce vietnamské komunity. Prvním znakem testované hypotézy je pohlaví respondentů. Tento znak logicky nabývá dvou proměnných, kterými jsou buď „Ženy“ nebo „Muži“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je percepce vietnamské komunity. Tento znak může nabývat celkem tří proměnných, konkrétně buď „Pozitivní“, „Negativní“, nebo „Neutrální“. Pod proměnnou „Neutrální“ se ovšem skrývají hned dvě kategorie, které byly při vyplňování dotazníku na výběr. Jsou jimi kategorie „Neutrální“ a „Nevím / Nedokážu posoudit. / Nechci generalizovat“. Ke spojení obou kategorií došlo v důsledku nesplnění podmínek χ^2 testu nezávislosti, kdy podíl teoretických četností menších než pět, překročil u dané nulové hypotézy limit 20 %. Z tohoto důvodu muselo být přistoupeno k logickému a věcně správnému sloučení výše jmenovaných kategorií. Oba sledované znaky, tedy pohlaví dotazovaných a jejich vnímání vietnamského etnika, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 9: Percepce Vietnamců v závislosti na pohlaví

Pohlaví:	Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Součet
Ženy		60	3	74	137
Muži		53	9	57	119
Součet		113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 4,396$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu H₀₍₅₎ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy

poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi pohlavím respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Pozitivně vnímá Vietnamce 44 % žen. Zcela stejná situace nastala také u mužů, kdy i oni vnímají ze 44 % vietnamskou menšinu pozitivně. Avšak negativní postoj již zaujalo více mužů nežli žen. U mužů tomu bylo v 8 % případů, oproti 2 % případů u žen. Neutrální stanovisko poté zaujalo 54 % žen a 48 % mužů. Tyto malé rozdíly však nestačily k prokázání genderové závislosti ve vnímání vietnamské komunity.

5.6.2 Percepce Vietnamců v závislosti na věku

Taktéž šestá nulová hypotéza $H_{0(6)}$ byla testována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

$H_{0(6)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání Vietnamců.

V této nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl ve vnímání vietnamského etnika v závislosti na věku respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o věku dotazovaných a jejich percepce vietnamské komunity. Prvním znakem testované hypotézy je věk respondentů. U této nulové hypotézy je blíže zkoumána generační závislost znaků mezi jedinci do 26 let a starší generací. Věk 26 let byl zvolen zcela záměrně z toho důvodu, že se jedná o horní hranici věku, do které mohou být osoby vedeny jako studenti. První proměnnou znaku nazvanou „*Lidé do 26 let včetně*“ tedy tvoří kategorie „*15–26 let*“. Do následné druhé proměnné znaku byly poté spojeny kategorie „*27–34 let*“, „*35–44 let*“, „*45–60 let*“ a „*více než 60 let*“. Tato proměnná byla nazvána „*Lidé starší než 26 let*“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněná percepce vietnamské komunity. Tento znak může nabývat celkem tří proměn, konkrétně buď „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, nebo „*Neutrální*“. Pod proměnnou „*Neutrální*“ se ovšem skrývají hned dvě kategorie, které byly při vyplňování dotazníku na výběr. Stejně jako u páté hypotézy jsou jimi kategorie „*Neutrální*“ a „*Nevím / Nedokážu posoudit. / Nechci generalizovat*“. Ke spojení obou kategorií došlo v důsledku nesplnění podmínek χ^2 testu nezávislosti, kdy podíl teoretických četností menších než pět, překročil u dané nulové hypotézy limit 20 %. Z tohoto důvodu muselo být přistoupeno k logickému a věcně

správnému sloučení výše jmenovaných kategorií. Oba sledované znaky, tedy věk dotazovaných a jejich vnímání vietnamského etnika, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 10: Percepce Vietnamců v závislosti na věku

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Součet
Věk:				
Lidé do 26 let včetně	57	2	67	126
Lidé starší než 26 let	56	10	64	130
Celkový součet	113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 5,350$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(6)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi věkem respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Pozitivní postoj k vietnamskému etniku zaujímá 45 % respondentů do 26 let včetně a 43 % respondentů starších 26 let. Lidé do 26 let včetně označili svůj vztah k Vietnamci jako negativní ve 2 % případů, u starší generace to však již bylo v 8 % případů. Mladší generace zároveň vnímá Vietnamce neutrálně v 53 % případů, oproti 49 % případů u starší generace. I v pořadí u šesté nulové hypotézy se tedy najdou drobné rozdíly v odpovědích, statisticky významná závislost z nich ovšem nevyplývá.

5.6.3 Percepce Vietnamců v závislosti na vzdělání

Zároveň sedmá nulová hypotéza $H_{0(7)}$ byla testována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

$H_{0(7)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Vietnamců v závislosti na vzdělání.

V této nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl ve vnímání vietnamského etnika v závislosti na vzdělání respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o vzdělání dotazovaných a jejich percepci vietnamské komunity. Prvním sledovaným znakem je samotné vzdělání respondentů. Pro účely této hypotézy bylo vzdělání modifikováno do dvou proměnných. První proměnnou, nazvanou „Nižší vzdělání“, tvoří kategorie „Základní vzdělání“, „Vyučen/a“, „Středoškolské vzdělání bez maturity“ a „Středoškolské vzdělání s maturitou“. Druhou proměnnou daného znaku, nazvanou „Vyšší vzdělání“, tvoří kategorie „Vyšší odborné vzdělání“ a „Vysokoškolské vzdělání“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněná percepcie vietnamské komunity. Tento znak může nabývat celkem tří proměn, konkrétně buď „Pozitivní“, „Negativní“, nebo „Neutrální“. Pod proměnnou „Neutrální“ se ovšem skrývají hned dvě kategorie, které byly při vyplňování dotazníku na výběr. Stejně jako u páté a šesté hypotézy jsou jimi kategorie „Neutrální“ a „Nevím / Nedokážu posoudit. / Nechci generalizovat“. Ke spojení obou kategorií došlo v důsledku nesplnění podmínek χ^2 testu nezávislosti, kdy podíl teoretických četností menších než pět, překročil u dané nulové hypotézy limit 20 %. Z tohoto důvodu muselo být přistoupeno k logickému a věcně správnému sloučení výše jmenovaných kategorií. Oba sledované znaky, tedy vzdělání dotazovaných a jejich vnímání vietnamského etnika, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 11: Percepce Vietnamců v závislosti na vzdělání

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Součet
Vzdělání:				
Nižší vzdělání	60	9	82	151
Vyšší vzdělání	53	3	49	105
Součet	113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 3,597$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(7)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy

poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi vzděláním respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Dotazovaní s nižším vzděláním hodnotí Vietnamce pozitivně ze 40 %. U lidí s vyšším vzděláním je tomu však již v 50 % případů. Zároveň lidé s nižším vzděláním hodnotí vietnamskou komunitu mírně negativněji, konkrétně v 6 % případů, oproti 3 % případů dotazovaných s vyšším vzděláním. Neutrálně poté hodnotí menšinu 54 % respondentů s nižším vzděláním a 47 % respondentů s vyšším vzděláním. U sedmé hypotézy je tedy možné najít určité rozdíly v procentuálním vyjádření percepce Vietnamců. Zejména u pozitivního postoje k vietnamské komunitě nalezneme na první pohled výraznější odlišnosti, avšak na statisticky významnou závislost to opět nestačí.

5.6.4 Percepce Vietnamců v závislosti na bydlišti

Rovněž osmá závěrečná nulová hypotéza týkající se percepce vietnamského etnika byla otestována dle vztahu 1.6. Znění hypotézy je následující:

$H_{0(8)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Vietnamců v závislosti na bydlišti.

Tato nulová hypotéza blíže zkoumá rozdíl ve vnímání vietnamského etnika v závislosti na bydlišti respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o bydlišti dotazovaných a jejich percepce vietnamské komunity. Prvním sledovaným znakem je tedy samotné bydliště respondentů. Konkrétně je zkoumán rozdíl mezi respondenty žijícími ve městech s celkovým počtem obyvatel nad 100 000 a obyvateli žijícími v menších městech a obcích, než je zmíněných 100 000. Pro účely této konkrétní hypotézy tak byly spojeny kategorie „*Ves do 5 000 obyvatel*“, „*Město s počtem obyvatel do 40 000 včetně*“ a „*Město s počtem obyvatel 40 001–100 000 včetně*“ do jedné společné proměnné, nazvané „*Obce do 100 000 obyvatel včetně*“. Druhou proměnnou znaku jsou poté města s počtem obyvatel nad 100 000, která jsou zahrnuta v proměnné pojmenované „*Město nad 100 000 obyvatel*“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněná percepce vietnamské komunity. Tento znak může nabývat celkem tří proměn, konkrétně buď „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, nebo „*Neutrální*“. Pod proměnnou „*Neutrální*“ se ovšem skrývají hned dvě kategorie, které byly při vyplňování dotazníku

na výběr. Stejně jako u páté, šesté i sedmé hypotézy jsou jimi kategorie „*Neutrální*“ a „*Nevím / Nedokážu posoudit. / Nechci generalizovat*“. Ke spojení obou kategorií došlo v důsledku nesplnění podmínek χ^2 testu nezávislosti, kdy podíl teoretických četností menších než pět, překročil u dané hypotézy limit 20 %. Z tohoto důvodu muselo být přistoupeno k logickému a věcně správnému sloučení výše jmenovaných kategorií. Oba sledované znaky, tedy bydliště dotazovaných a jejich vnímání vietnamského etnika, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 12: Percepce Vietnamců v závislosti na bydlišti

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Součet
Bydliště:				
Město nad 100 000 obyvatel	51	3	49	103
Obce do 100 000 obyvatel včetně	62	9	82	153
Součet	113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

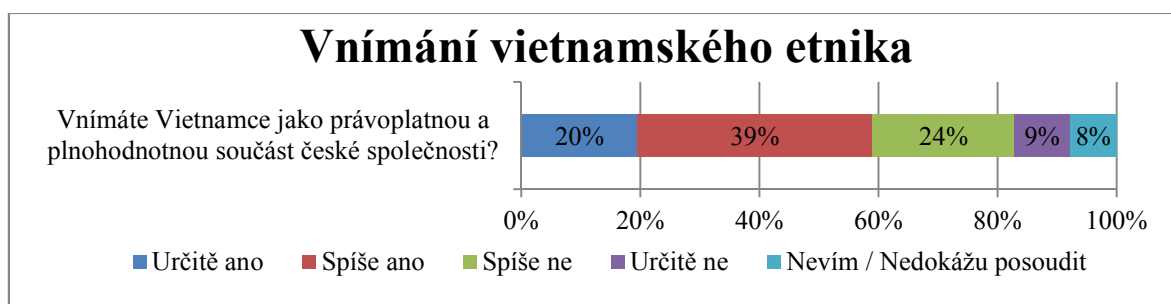
Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 2,722$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(8)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi bydlištěm respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Pozitivní názor na vietnamskou komunitu zaujalo 49 % respondentů z měst s více než 100 000 obyvateli a 40 % respondentů s bydlištěm v obcích do 100 000 obyvatel včetně. Negativní postoj zaujímají 3 % obyvatel z větších měst nad 100 000 obyvatel oproti 6 % respondentů z menších obcí. A na závěr neutrální postoj zastává 48 % dotazovaných z velkých měst nad 100 000 obyvatel a 54 % dotazovaných z menších obcí České republiky, čítajících méně než 100 000 obyvatel včetně. Ani tedy v poslední hypotéze týkající se bydliště respondentů a jejich vnímání zástupců vietnamské komunity nelze konstatovat statisticky významnou závislost.

5.6.5 Vyhodnocení empirického výzkumu

Výzkum Vietnamců se rovněž zaměřil na analýzu veřejných postojů respondentů k Vietnamcům a jejich vztahu k této etnické menšině. Současně byly také zkoumány stereotypy spojené s vietnamským etnikem v České republice. Dotazovaní vyjadřovali své názory na zkoumané oblasti. Výchozí otázka, jak vůbec česká společnost chápe vietnamské etnikum, byla proto položena na vnímání právoplatnosti a plnohodnotnosti této národnostní menšiny.

Graf 14: Vnímání vietnamského etnika

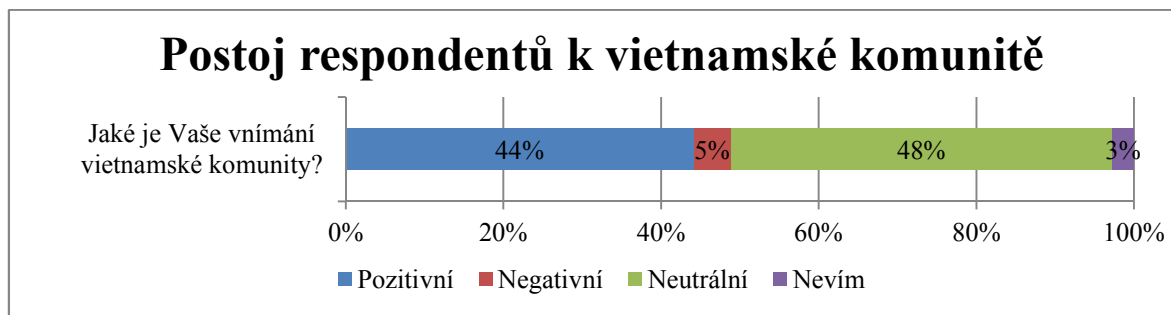

Zdroj: Vlastní zpracování

Výsledek potvrdil uznávání Vietnamců jako právoplatnou a plnohodnotnou součást české společnosti. Určitě je o tom přesvědčeno 50 respondentů (20 %) a spíše ano 101 (39 %). Spíše ne pak odpovědělo 61 dotázaných (24 %) a určitě ne 24 (9 %). Svůj názor nevyslovilo, resp. nedokázalo určit 20 respondentů (8 %).

Typickou otázkou pro výzkum mezietnických vztahů je percepce zástupců dané (minoritní) komunity.

Graf 15: Postoj respondentů k vietnamské komunitě

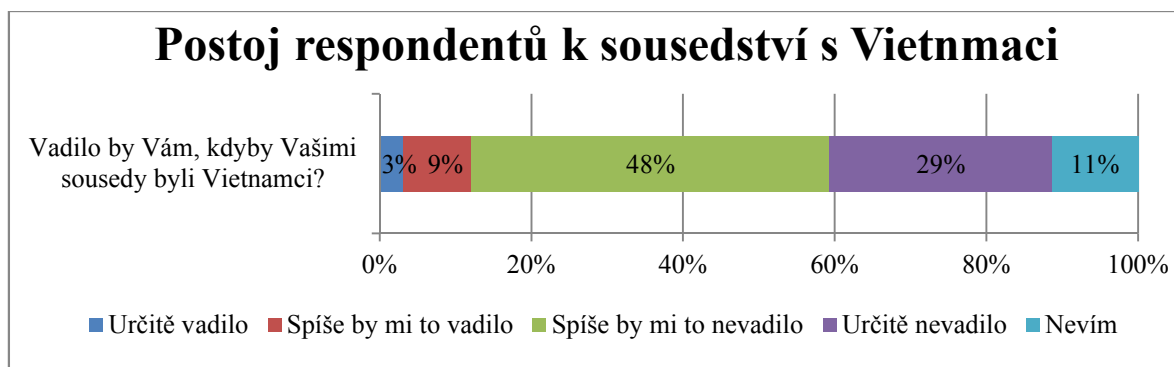

Zdroj: Vlastní zpracování

Z uvedených odpovědí vyplývá, že pozitivní postoj k vietnamskému etniku zaujímá 113 respondentů (44 %) a neutrální postoj zaujímá 124 respondentů (48 %). Drtivá většina (92 %) dotazovaných nevnímá Vietnamce negativně. Tuto negativní percepci uvedla jen nepatrná část respondentů, konkrétně 12 (5 %), resp. 7 (3 %) respondentů se nevyjádřilo konkrétně.

Další otázka se zaměřila na postoj respondentů k případnému sousedství s Vietnamci. Tedy jak je posuzována situace, že v bezprostřední blízkosti dotázaného bydlí rodina náležející k uvedené etnické skupině.

Graf 16: Postoj respondentů k sousedství s Vietnamci

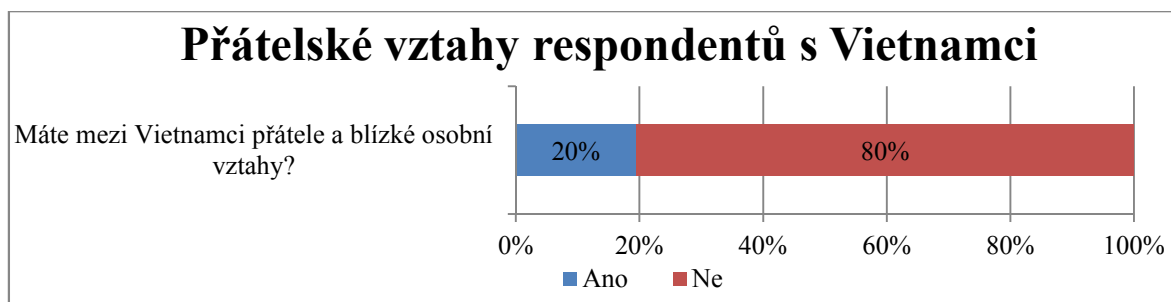

Zdroj: Vlastní zpracování

Sousedství s Vietnamci by určitě nevadilo 75 dotázaným (29 %). Nejpočetnější skupinu tvořili ti, kterým by blízkost spíše nevadila, konkrétně 121 (48 %). Spíše by vadila 23 respondentům (9 %) a určitě vadila 8 (3 %). Rozhodnout se nedokázalo 29 (11 %) respondentů.

Ačkoliv se 77 % dotázaných vyjádřilo pozitivně k sousedství s Vietnamci (tj., že by jim nevadilo, resp. spíše nevadilo), přátelské vztahy s nimi neudrží 206 respondentů (80%). Pouze 50 dotázaných (20 %) uvedlo, že se nedistancují od této etnické skupiny a udržují s ní přátelské vztahy.

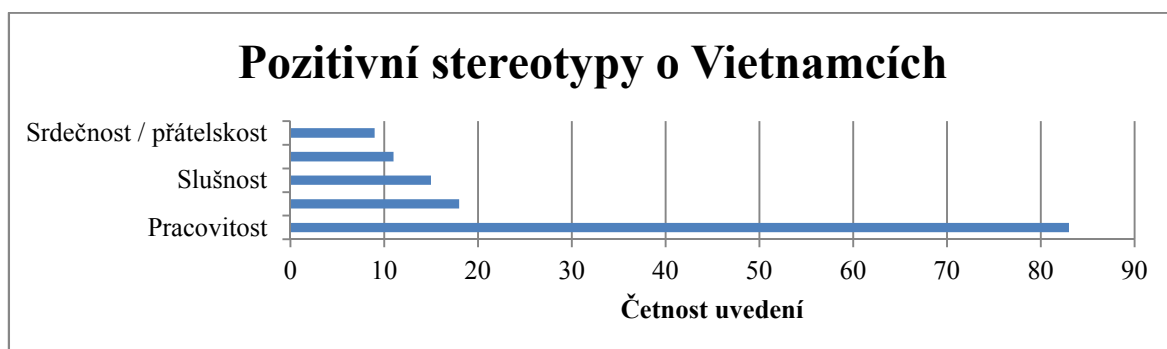
Graf 17: Přátelské vztahy respondentů s Vietnamci

Zdroj: Vlastní zpracování

Rovněž u stereotypů týkajících se vietnamské komunity platí skutečnost, že nelze přisuzovat morální a duševní hodnoty jedincům na základě jejich etnické příslušnosti. Tyto vlastnosti však připisovalo Vietnamcům 53 % respondentů. Celkově je možné konstatovat, že výše uvedené pozitivní vnímání a postoje vůči Vietnamcům se pak promítly i v pozitivních stereotypech o Vietnamcích.

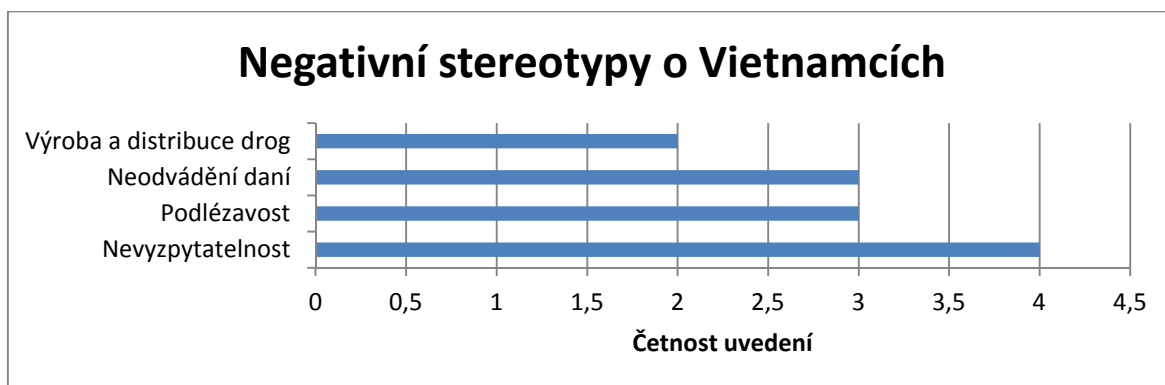
Graf 18: Pozitivní stereotypy o Vietnamcích

Zdroj: Vlastní zpracování

Každý z respondentů měl opět možnost uvést neomezený počet vlastností, které kolektivně přisuzovali vietnamské menšině. V drtivé většině převládal pozitivní heterostereotyp pracovitosti Vietnamců, který byl uveden 83 krát. Jako další byly uváděny stereotypy o inteligenci, slušnosti, cílevědomosti a srdečnosti. Pouze ve velmi omezeném počtu byly uváděny stereotypy negativní, kterými jsou nevyzpytatelnost, podlézavost, neodvádění daní a výroba s distribucí drog.

Graf 19: Negativní stereotypy o Vietnamcích

Zdroj: Vlastní zpracování

5.7 Stereotypizace Vietnamců pohledem zveřejněných výzkumů

Z historického pohledu nejsou Vietnamci začleňováni do naší společnosti v tak dlouhém časovém horizontu jako Romové. Od navázání diplomatických vztahů s touto jihoasijskou zemí a následné první vlny migrace vietnamského obyvatelstva do Československa uplynulo teprve 65 let (Kocourek, 2001, s. 103). I přes tuto skutečnost lze vysledovat určité charakteristické znaky, které jsou jim českou majoritou připisovány. V prvních letech imigrace Vietnamců panoval stereotyp o uzavírání fňgovaných sňatků za účelem získání českého občanství. Mezi nejčastější stereotypy o Vietnamcích se však řadí prodávání nekvalitního a padělaného zboží. Tento stereotyp je úzce spojen s míněním o neplacení daní českému státu, který tím okrádají (Člověk v tísni, o.p.s., 2002). V poslední době se objevuje i mínění, že vietnamští podnikatelé organizují zločinecké gangy, které se zabývají výrobou a distribucí drog (Drbohlav, Kučera, 2013, s. 95).

Uvedené představy české majority potvrzuje dále analýza stereotypních atributů, mj. i vietnamské menšiny, zpracovaná z mediálních výstupů tisku, televize, internetu, zpravodajství i reklamy za období zhruba 13 let (1. 1. 2000 až 31. 8. 2013), která je k dispozici v mediálním archivu NEWTON media.

Ze srovnání společnosti NEWTON media vyplývá, že český Vietnamec býval nejčastěji spojován s prostředím tržnice v letech 2006 a 2007. V uvedených letech v rámci tohoto kontextu byl zastoupen atribut padělaného zboží a daňových úniků. Během dalších sledovaných let se udála proměna stereotypů Vietnamské komunity a došlo k posunu

od nelegálního zboží a tržnice k drogové kriminalitě. V roce 2013 pak již media informovala o Vietnamcích v souvislosti s prostředím tržnice stejně často jako v souvislosti s drogovou kriminalitou (NEWTON Media, 2013).

U Vietnamců se často objevují i pozitivní stereotypy, zejména integrace a vzdělanost druhé generace, kterou se rozumí Vietnamci zde narození a vystudovaní. Nejsilněji se tyto stereotypy projevíly také v roce 2006. Tehdy byli Vietnamci zobrazováni jako pracovití a dobře integrovaní, dávající důraz na vzdělání.

Z výsledků empirického výzkumu prezentovaného v této diplomové práci vyplývá posun od negativních stereotypů, které byly spojované s Vietnamci v minulosti, k pozitivním stereotypům převládajícím v současné době.

5.8 Testování hypotéz – vztah české společnosti k tzv. pozitivní diskriminaci

Následující část diplomové práce je věnována testování zvolených čtyř hypotéz týkajících postoje respondentů k tzv. pozitivní diskriminaci. Postupně je testována vazba mezi názorem na zavádění pozitivní diskriminace v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů. Všem dotazovaným byla položena následující stejná otázka: „*Jste pro zavádění opatření tzv. pozitivní diskriminace, která by pomohla k lepšímu začlenění etnických menšin do české společnosti?*“, přičemž měli respondenti na výběr ze tří možných odpovědí. Byly jimi: „*Ano*“, „*Ne*“ a „*Nevím*“. Odpovědi respondentů jsou tak jedním znakem testované nulové hypotézy. Druhým znakem je poté buď pohlaví, věk, vzdělání nebo bydliště respondentů.

5.8.1 Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na pohlaví

Devátá nulová hypotéza $H_{0(9)}$ byla otestována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

$H_{0(9)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace.

V následující nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl v zaujetí stanoviska pro či proti zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti v závislosti na pohlaví respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o pohlaví dotazovaných a jejich postoje k tzv. pozitivní diskriminaci. Prvním znakem testované hypotézy je pohlaví respondentů. Tento znak nabývá logicky dvou proměnných, tedy buď „Ženy“, anebo „Muži“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněný postoj respondentů k přijetí případně zamítnutí zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Tento znak může nabývat celkem tří proměnných, konkrétně buď „Ano“, „Ne“ nebo „Nevím“. Oba sledované znaky, tedy pohlaví a postoj k zavádění tzv. pozitivní diskriminace, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 13: Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na pohlaví

Pozitivní diskriminace:	Ano	Ne	Nevím	Součet
Pohlaví:				
Ženy	15	86	36	137
Muži	17	82	20	119
Součet	32	168	56	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 3,544$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(9)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi pohlavím respondentů a jejich postojem k zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti.

Pro zavádění by však bylo 11 % žen a 14 % mužů. Proti zavádění tzv. pozitivní diskriminace se poté postavilo 63 % žen a 69 % mužů a jednoznačnou odpověď neudalo 26 % žen a 17 % mužů.

5.8.2 Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na věku

Rovněž desátá nulová hypotéza $H_{0(10)}$ byla testována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

$H_{0(10)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace.

V následující nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl v zaujetí stanoviska pro či proti zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti v závislosti na věku respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o věku dotazovaných a jejich postoje k tzv. pozitivní diskriminaci. Prvním znakem testované hypotézy je věk respondentů. V souvislosti s touto nulovou hypotézou je opět blíže zkoumána generační závislost znaků mezi jedinci do 26 let a starší generací. Věk 26 let byl zvolen zcela záměrně z toho důvodu, že se jedná o horní hranici věku, do které mohou být osoby vedeny jako studenti. První proměnnou znaku nazvanou „Lidé do 26 let včetně“ tedy tvoří kategorie „15–26 let“. Do následné druhé proměnné znaku byly poté spojeny kategorie „27–34 let“, „35–44 let“, „45–60 let“ a „více než 60 let“. Tato proměnná byla nazvána „Lidé starší než 26 let“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněný postoj respondentů k přijetí, případně zamítnutí zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Tento znak může nabývat celkem tří proměnných, konkrétně buď „Ano“, „Ne“ nebo „Nevím“. Oba sledované znaky, tedy věk respondentů a jejich postoj k zavádění tzv. pozitivní diskriminace, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 14: Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na věku

Pozitivní diskriminace:	Ano	Ne	Nevím	Součet
Věk:				
Lidé do 26 let včetně	12	78	36	126
Lidé starší než 26 let	20	90	20	130
Součet	32	168	56	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 7,368$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy větší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla zamítáme nulovou hypotézu $H_{0(10)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Dle Cramérova koeficientu kontingence (vztah 1.9) byla následně určena síla závislosti znaků v kontingenční tabulce $V = 0,170$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru existuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi věkem respondentů a jejich postojem k zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti. Jak však naznačuje Cramérův koeficient kontingence, je tato závislost pouze velmi malá.

Zároveň z procentuálního vyjádření odpovědí respondentů je patrné, že se odpovědi liší zejména u možnosti odpovědi „Nevím“. Respondenti mladší 26 let včetně jsou totiž pro zavádění tzv. pozitivní diskriminace v 9 % případů oproti 15 % případů respondentů starších 26 let. Avšak proti zavádění se postavilo 62 % jedinců mladších 26 let včetně, oproti 70 % jedinců starších 26 let. Dotazovaní starší 26 let jsou tedy ve větší míře jak pro zavádění, tak proti zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Větší rozdíl v diferenciaci odpovědí je však možné nalézt u nerozhodnutých respondentů. Podíl u mladší generace činí 29 %, avšak u generace starší 26 let pouze 15 %. To je hlavním důvodem, proč byla nalezena statisticky významná generační závislost v souvislosti s postojem k zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Ovšem nelze jednoznačně určit, která věková kategorie má k tomuto zavádění vstřícnější postoj.

5.8.3 Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na vzdělání

Taktéž jedenáctá nulová hypotéza $H_{0(11)}$ byla testována dle vztahu 1.6, znění této hypotézy je následující:

$H_{0(11)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace v závislosti na vzdělání.

V následující nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl v zaujetí stanoviska pro či proti zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti v závislosti na vzdělání respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o vzdělání dotazovaných a jejich postoje k tzv. pozitivní diskriminaci. Prvním sledovaným

znakem testované hypotézy je vzdělání respondentů. Pro účely této hypotézy bylo vzdělání modifikováno do dvou proměnných. První proměnnou, nazvanou „Nižší vzdělání“, tvoří kategorie „Základní vzdělání“, „Vyučen/a“, „Středoškolské vzdělání bez maturity“ a „Středoškolské vzdělání s maturitou“. Druhou proměnnou daného znaku, nazvanou „Vyšší vzdělání“, tvoří kategorie „Vyšší odborné vzdělání“ a „Vysokoškolské vzdělání“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněný postoj respondentů k přijetí případně zamítnutí zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Tento znak může nabývat celkem tří proměnných, konkrétně buď „Ano“, „Ne“ nebo „Nevím“. Oba sledované znaky, tedy vzdělání respondentů a jejich postoj k zavádění tzv. pozitivní diskriminace, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 15: Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na vzdělání

Pozitivní diskriminace:	Ano	Ne	Nevím	Součet
Vzdělání:				
Nižší vzdělání	17	90	44	151
Vyšší vzdělání	15	78	12	105
Součet	32	168	56	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 11,369$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy větší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla zamítáme nulovou hypotézu $H_{0(11)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Dle Cramérova koeficientu kontingence (vztah 1.9) byla následně určena síla závislosti znaků v kontingenční tabulce $V = 0,211$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru existuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi vzděláním respondentů a jejich postojem k zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti. Jak však naznačuje Cramérův koeficient kontingence, je tato závislost pouze velmi malá.

Zároveň u třetí hypotézy, týkající se závislosti postoje respondentů k tzv. pozitivní diskriminaci ve vztahu ke vzdělání, je velmi složitá. Opět u ní totiž dochází k paradoxu, kdy dotazovaní s nižším vzděláním jsou pro zavádění tzv. pozitivní diskriminace v 11 % případů oproti 14 % případů u dotazovaných s vyšším vzděláním. Avšak proti zavádění

se postavilo 60 % zúčastněných s nižším vzděláním oproti 75 % zúčastněných s vyšším vzděláním. Opět se tedy opakuje situace, kdy nelze zcela přesně určit, která skupina respondentů zaujímá k zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti vstřícnější postoj. Dotazovaní s vyšším vzděláním jsou totiž ve větší míře jak pro, tak proti zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Hlavním důvodem, proč byla nalezena statisticky významná závislost mezi vzděláním respondentů a jejich postojem k tzv. pozitivní diskriminaci je tedy nerozhodný postoj u jedinců s nižším vzděláním. Podíl dotazovaných s nižším vzděláním, kteří odpověděli „Nevím“ je 29 %, oproti 11 % respondentů s vyšším vzděláním.

5.8.4 Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na bydlišti

Rovněž dvanáctá závěrečná nulová hypotéza týkající se postoje respondentů k zavádění tzv. pozitivní diskriminace byla otestována dle vztahu 1.6. Znění hypotézy je následující:

$H_{0(12)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání tzv. pozitivní diskriminace v závislosti na bydlišti.

V následující nulové hypotéze je blíže zkoumán rozdíl v zaujetí stanoviska pro či proti zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti v závislosti na bydlišti respondentů. Pro výpočet hodnoty testového kritéria bylo tedy využito údaje o bydlišti dotazovaných a jejich postoje k tzv. pozitivní diskriminaci. Prvním sledovaným znakem je tedy samotné bydliště respondentů. Konkrétně je zkoumán rozdíl mezi respondenty žijícími ve městech s celkovým počtem obyvatel nad 100 000 a obyvateli žijícími v menších městech a obcích, než je zmíněných 100 000 včetně. Pro účely této konkrétní hypotézy tak byly spojeny kategorie „*Ves do 5 000 obyvatel*“, „*Město s počtem obyvatel do 40 000 včetně*“ a „*Město s počtem obyvatel 40 001–100 000 včetně*“ do jedné společné proměnné, nazvané „*Obce do 100 000 obyvatel včetně*“. Druhou proměnnou znaku jsou poté města s počtem obyvatel nad 100 000, která jsou zahrnuta v proměnné pojmenované „*Město nad 100 000 obyvatel*“. Druhým znakem v testovaném vztahu závislosti je již zmíněný postoj respondentů k přijetí případně zamítnutí zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Tento znak může nabývat celkem tří proměnných, konkrétně buď

„Ano“, „Ne“ nebo „Nevím“. Oba sledované znaky, tedy bydliště respondentů a jejich postoj k zavádění tzv. pozitivní diskriminace, jsou pro přehlednost vyobrazeny v následující kontingenční tabulce.

Tabulka 16: Postoj k tzv. pozitivní diskriminaci v závislosti na bydlišti

Pozitivní diskriminace:	Ano	Ne	Nevím	Součet
Bydliště:				
Město nad 100 000 obyvatel	21	66	16	103
Obce do 100 000 obyvatel včetně	11	102	40	153
Součet	32	168	56	256

Zdroj: Vlastní zpracování

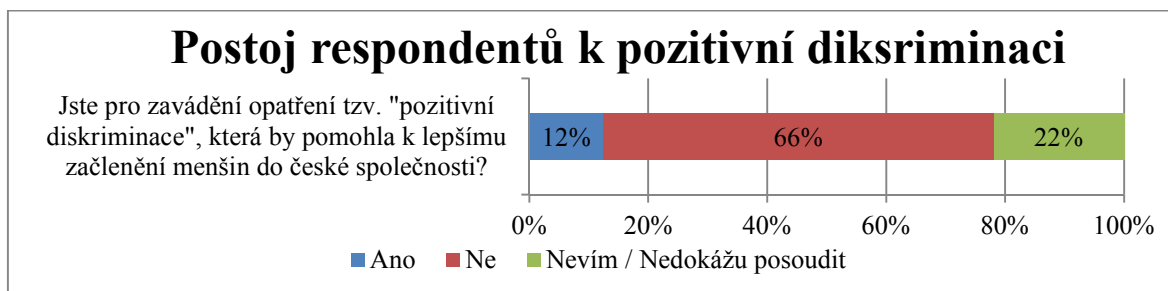
Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 11,810$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy větší, než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla zamítáme nulovou hypotézu $H_{0(12)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Dle Cramérova koeficientu kontingence (vztah 1.9) byla následně určena síla závislosti znaků v kontingenční tabulce $V = 0,215$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru existuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi bydlištěm respondentů a jejich postojem k zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti. Jak však naznačuje Cramérův koeficient kontingence, je tato závislost pouze velmi malá.

Pro zavádění opatření tzv. pozitivní diskriminace je 20 % respondentů s bydlištěm ve městech s počtem obyvatel nad 100 000 a 7 % respondentů s bydlištěm v obcích do 100 000 obyvatel včetně. Naopak proti zavádění opatření se postavilo 64 % obyvatel z větších měst oproti 67 % jedinců z menších obcí. Na závěr uvedlo odpověď „Nevím“ 16 % dotazovaných z měst, která čítají nad 100 000 obyvatel a 26 % dotazovaných z obcí majících méně než zmíněných 100 000 obyvatel včetně. U zcela poslední dvanácté nulové hypotézy je tedy možné konstatovat, že respondenti z měst nad 100 000 obyvatel zaujímají kladnější postoj k zavádění tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti, než respondenti žijící v menších městech a obcích České republiky.

5.8.5 Vyhodnocení empirického výzkumu

Integrační programy zaměřené na Romy a Vietnamce podporuje pouze menšina respondentů prováděného výzkumu.

Graf 20: Postoj respondentů k tzv. pozitivní diskriminaci

Zdroj: Vlastní zpracování

Zamítavý postoj k podpůrným programům integrace menšin vyjádřilo 168 respondentů (66 %). Konkrétně uváděli dotazovaní například: „Efektivita takových opatření bývá často sporná – menšině pomůže pouze krátkodobě nebo vůbec, někdy její situaci ještě zhorší a ve výsledku spíše vyvolá další konflikty.“; „Nemyslím, že je to nutné. Kdo chce, ten se vypracuje i bez zvýhodnění, stačí se podívat na některé Vietnamce.“; „Je to nepřírozené, ochraňované to vede k pasivitě, zbytek společnosti to bude chápat jako protekci.“ Velká skupina respondentů odmítá zavádění pozitivních opatření především z důvodů, ve kterých spatřuje křivdu vůči své osobě: „... také bych potřeboval pomoci, ale kvůli tomu, že nejsem Rom, mi pomoci nikdo nechce...“. Za nepřijatelnou považují tzv. pozitivní diskriminaci i ti respondenti, kteří se vyjadřovali k Romům velmi hanlivě a nepovažovali jejich začlenění za odůvodněné.

Zavedení pozitivních opatření by přivítalo 32 dotazovaných (12 %). Vyskytly se názory uvádějící: „Když se nechtějí / nemohou začlenit do společnosti sami, pak je třeba aktivně na ně působit. Domnívám se, že mnohé předsudky a stereotypy, které si o menšinách žijících v ČR myslíme je to, že ony samy nejsou s naší kulturou a zvyky familiární a ani my nejsme s jejich, a proto dochází tak často k nedorozuměním, která však mohou vést až k obecné nesnášenlivosti.“; „... malé děti jsou bez důvodu odsouvány do zvláštních škol. S takovou školou pak mají mizernou šanci získat dobrou práci, nehledě na to, že mnoho zaměstnavatelů preferuje ‚bílé‘ zaměstnance. S takovými překážkami je

pak těžké se do společnosti začlenit a stát by se podle mě měl snažit tyto bariéry nějak odstranit.“

Svůj postoj k pozitivní diskriminaci nemá formulovaný, resp. nedokáže se vyjádřit 56 respondentů (22 %).

5.9 Pozitivní diskriminace pohledem zveřejněných výzkumů

Názory veřejnosti na otázky tzv. pozitivní diskriminace zjišťoval projekt realizovaný Otevřenou společností, o.p.s., jehož cílem je pomáhat při řešení otázek sociálního vyloučení ohrožených skupin. Výzkum byl prováděn formou osobních rozhovorů dotazovaného s tazatelem. Sběr informací provedla agentura MEDIAN v říjnu a listopadu 2007 v celé ČR. Cílovou skupinou byla populace ve věku 18–75 let (Gabal, Čada, Snopek, 2008, s. 7).

Problematikou vzdělávání romských dětí se zabýval i tento výzkum, ze kterého vyplynulo, že základní příčina neúspěchu Romů ve školách je spatřována v samotných romských rodinách. Proto lidé souhlasí se zapojováním rodičů do výukových programů a zlepšování spolupráce mezi školou a rodiči. Intenzivnější formu pozitivní diskriminace ve vzdělávání česká společnost převážně odmítá. Z výzkumu vyplynulo, že integraci romských dětí ve společných školách s majoritními žáky méně podporují obyvatelé žijící v sociálně vyloučených romských lokalitách (Gabal, Čada, Snopek, 2008, s. 43).

„...překonání sociálních a ekonomických problémů nemůže být trvale zajištěno jinak než právě vzděláním zlepšujícím šance na pracovním trhu. Z dlouhodobého hlediska je tedy zřejmé, že investice a aktivní politika v oblasti vzdělání přinese enormní úspory sociálních výdajů“ (Holomek, 1999, s. 161).

Z výzkumu na podporu opatření na trhu práce vyplývá, že dotazovaní podporují aktivizaci a revitalizaci zaměstnatelnosti obyvatel sociálně vyloučených lokalit ve formě podpory zaměstnavatelů, kteří by přijímali tyto skupiny obyvatel. Z výsledků výzkumu je rovněž zřejmé, že v Ústeckém kraji, ve kterém je soustředěna zejména romská menšina, souhlasí s podporou podnikání mladých Romů 44 % tamních občanů. Za účelem získání pracovních návyků přes 70 % obyvatel podporuje budování tréninkových pracovišť a zlepšení nabídky rekvalifikačních kurzů (Gabal, Čada, Snopek, 2008, s. 47–49).

Ačkoliv z dříve provedených výzkumů vychází, že česká veřejnost podporuje vzdělávání a rozvoj trhu práce sociálně vyloučených obyvatel, empirický výzkum v této

diplomové práci s těmito výsledky nekoresponduje. Je proto možné konstatovat, že integrační politika bude vyžadovat dlouhodobé úsilí zejména orgánů veřejné správy.

6 Výsledky a diskuse

Za účelem vyhodnocení výzkumu byly výsledky rozděleny do tří oblastí. První dvě oblasti se týkají zhodnocení vnímání romské a vietnamské menšiny a třetí oblast hodnotí postoj respondentů vůči tzv. pozitivní diskriminaci.

V rámci první a druhé oblasti, tedy vnímání romského a vietnamského etnika, byl zkoumán pohled respondentů na uvedené jinoetnické skupiny. Šetřena byla zejména skutečnost, zda existuje názorový rozdíl ve vnímání Romů a Vietnamců v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů. Jedinou statisticky významnou závislostí byla shledána pouze genderová závislost ve vnímání Romů, která přisuzuje ženám příznivější vnímání romské komunity, než tomu bylo prokázáno u mužů. Dle Cramérova koeficientu kontingence je ovšem tato závislost velmi malá, což je patrné i z číselného vyjádření. Svůj postoj jako pozitivní ve vztahu k romskému etniku označilo 7 % žen oproti necelým 2 % mužů. Žádné jiné závislosti týkající se věku, vzdělání a bydliště respondentů nebyly prokázány. Zároveň nebyla prokázána genderová závislost ve vnímání vietnamského etnika.

Z výsledků je dobře patrný celkový rozdíl ve vnímání Romů a Vietnamců respondenty. Zatímco u Romů převládá spíše negativní percepce, která se projevuje převážně negativními stereotypy, u Vietnamců je situace odlišná. Většina dotazovaných je spojuje s pozitivními vlastnostmi. Tuto skutečnost dokresluje i počet respondentů, kteří uvedené komunity vnímají jako právoplatnou a plnohodnotnou součást české společnosti. Zatímco Vietnamce, kteří obývají území ČR pouze několik posledních desítek let, pokládá za právoplatnou a plnohodnotnou součást české společnosti 59 % dotazovaných, v případě Romů, kteří žijí na území ČR již po staletí, je to pouhých 35 %.

Ačkoliv drtivá většina respondentů nemá osobní ani přátelské vztahy se zástupci uvedených minorit, lepší celkový dojem budí jednoznačně Vietnamci. Za své sousedy by si je radši zvolilo 69 % dotazovaných, oproti 1 % respondentů, kteří by zvolili spíše Romy než Vietnamce.

Výsledky výzkumu však není možné generalizovat, a to z několika důvodů. Tím nejpodstatnějším je nereprezentativnost výběrového souboru respondentů. Dalším významným hlediskem, které mohlo ovlivnit úsudek dotazovaných, a tudíž je třeba k němu přihlídnout, je skutečnost, že respondentům byly v dotazníkovém šetření pokládány nejprve otázky ohledně percepce Romů a bezprostředně poté ohledně percepce Vietnamců.

Mohlo tedy dojít ke zkreslení výsledků tím, že respondenti nehodnotili dané etnikum jednotlivě dle svých skutečných dojmů a zkušeností, ale vzájemně je mezi sebou porovnávali a určité z nich poté preferovali. V úvahu ovšem přicházejí i další aspekty. Výzkum by byl jistě ovlivněn i počtem respondentů pocházejících z oblastí koncentrace těchto etnických menšin. Svoji roli by mohly hrát i další faktory, například subjektivní zkušenosti dotazovaných s příslušnou komunitou, od kterých se poté odvíjí i případné navazování přátelských vztahů.

Závěrečná třetí oblast výzkumu se zaměřila na postoj respondentů k otázce zavádění tzv. pozitivní diskriminace. Tato oblast je vnímána poměrně rozporuplně. Důvodem by mohla být skutečnost, že jí není v české společnosti věnována dostatečná pozornost orgány veřejné správy. Občané tedy nemají dostatečnou zkušenost s principy jejího fungování a výhodami, které díky implementování plynou pro celou společnost. Pouze 13 % dotazovaných se domnívá, že je vhodné usnadnit začlenění sociálně znevýhodněného obyvatelstva, kteří mají zhoršené výchozí podmínky. Naopak 66 % dotazovaných zastává názor, že je efektivita takových opatření sporná, protože pomohou pouze krátkodobě.

Z výsledků testovaných hypotéz dále vyplývá, že existuje statisticky významná závislost v postoji dotazovaných ohledně zavádění opatření tzv. pozitivní diskriminace v návaznosti na jejich věku, vzdělání a bydliště. Avšak i tato závislost je velmi rozporuplná. V případě věku a vzdělání respondentů nelze totiž určit, která kategorie těchto znaků zaujímá pozitivnější, respektive negativnější, postoj vůči tzv. pozitivní diskriminaci. Tuto závislost lze tedy popsat pouze v případě bydliště dotazovaných, kdy respondenti z měst nad 100 000 obyvatel zaujímají kladnější postoj k zavádění opatření tzv. pozitivní diskriminace do české společnosti, než je tomu u respondentů žijících v menších městech a obcích České republiky.

V budoucnu by bylo možné provést průzkum s reprezentativním vzorkem lidí, obsahujícím odlišné typy respondentů. V závislosti na zkušenostech dotazovaných se mohou lišit stereotypy ve vztahu k romskému a vietnamskému etniku. Detailnější výzkum by mohl zahrnovat i příčinné souvislosti mezi příslušnými jevy. Takto rozsáhlé bádání však překračovalo možnosti této diplomové práce.

7 Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl zmapovat stereotypní představy, které česká majoritní společnost vztahuje ke dvěma vybraným menšinám, konkrétně k Romům a Vietnamcům. V první části diplomové práce byly nejprve vysvětleny základní pojmy a koncepty, které se vážou ke zkoumané problematice, jako například stereotyp, předsudek, diskriminace a rasismus z pohledu společenských věd.

Druhá část diplomové práce se věnovala již vlastnímu empirickému výzkumu, kdy byly formou dotazníkového šetření zkoumány a analyzovány postoje české společnosti k uvedeným etnickým komunitám. Z výsledků šetření vyplynulo, že v případě romského etnika převládala spíše negativní percepce, která současně korespondovala s výsledky již uskutečněných a publikovaných výzkumů, tudíž v tomto ohledu nelze hovořit o posunu stereotypizace této skupiny českou majoritou. K odlišným výsledkům se dospělo v rámci sledování percepce vietnamského etnika. U této skupiny převažoval pozitivně laděný obraz „toho druhého“. V komparaci s již zveřejněnými výzkumy lze tedy hovořit o posunu od negativních stereotypů k pozitivním, které v současnosti převládají.

Výsledky diplomové práce upozornily na propastné rozdíly mezi zkoumanými minoritami v české společnosti a na problémové vnímání romské komunity projevující se negativními stereotypy a předsudky. Pouhá ignorace těchto problémů nevede k uspokojivému řešení a je cestou do záhuby. Přínosem práce je tedy uvědomění si přetrvávajících problémů česko-romských vztahů, jejichž neřešení může vést k následné eskalaci, a proto je nutné se daným tématem dále zabývat. Alarmující je rovněž skutečnost, že vytváření negativních stereotypních obrazů „toho druhého“ nikterak nezávisí na dosaženém stupni vzdělání ani bydlišti respondentů, ale prostupuje napříč celou společností, jak to dokládají výsledky výzkumu diplomové práce.

Nastalá situace přitom není nikterak neřešitelná. Ochrana menšin a podpora jejich rozvoje je obsažena v Rámcové úmluvě Rady Evropy, kterou se Česká republika zavázala plnit svým podpisem. Nejvýznamnějším principem dané úmluvy je postupná integrace těchto etnických menšin, a ne jejich úplné splnutí. Toho má být dosaženo zachováním jednotlivých kulturních a etnických identit, postupným překonáním izolace a zapojením jednotlivých národnostních menšin do všech sfér společenského života. Tato změna v přístupu k minoritám však nebude možná bez zcela konkrétní koncepce a podpory ze strany vlády České republiky a složek státní správy a samosprávy.

Zejména v dnešní době plné rasistických, homofobních, islamofobních a jiných diskriminačních idejí je zcela zásadní, snažit se negativní heterostereotypy dekonstruovat a usilovat o zlepšení mezietnických vztahů, např. prostřednictvím bližšího poznání „toho druhého“, které umožňuje posuzovat jedince jednotlivě a nepřisuzovat kolektivní vlastnosti na základě příslušnosti k určitému národu či etnicitě. Negativní představy, které konstruujeme o druhých skupinách, plodí nenávist a velmi snadno mohou přerůst v činy neomluvitelné žádnou společností. Je proto velmi důležité snažit se o odstranění těchto negativních stereotypů. Ačkoliv stereotypy reprezentují neoddělitelnou součást lidské mysli, je nutné vyvíjet maximální úsilí vedoucí ke korekci negativních stereotypů, aby nepřerostly do pravicového extremismu a rasové nesnášenlivosti. Tato regulace negativních heterostereotypů může budít zdání jednoduchých idealistických řešení. Jde však o velmi náročný a dlouhodobý proces, se kterým se bude potýkat ještě mnoho dalších generací. Zcela zásadní roli v tomto procesu bude hrát zejména apel na vzdělání jednotlivců a pochopení daných mezikulturních rozdílů. Pouze tak je možné dosáhnout určité změny.

8 Použitá literatura

- ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-726-0125-3.
- BARTH, Fredrik. Introduction. In: BARTH, Fredrik. (ed.). *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Boston: Little, Brown and comp., 1969, p. 9–38. ISBN 0-88133-979-2.
- BAUMAN, Zygmunt. From pilgrim to tourists – or a short history of identity. In: HALL, Stuart, DU GAY, Paul. (eds.). *Questions of cultural identity*. 1st ed.. London: SAGE Publications, 1996, VIII, p. 18–36. ISBN 978-0-8039-7882-9.
- BOUČKOVÁ, Pavla. *Rovnost a sociální práva*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2009, 198 s. ISBN 978-808-7284-025.
- BROUČEK, Stanislav. Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR. In: *Integrace cizinců na území České republiky. Výzkumné zprávy a studie vytvořené na pracovištích Akademie věd České republiky na základě usnesení vlády České republiky č. 1266/2000 a 1360/2001*. Praha: Akademie věd České republiky, 2003, s. 7–184.
- CONNOR, Walker. Národ je národ, národ je stát, národ je etnická skupina, národ je... In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 154–173. ISBN 80-864-2920-2.
- DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In: ŠIŠKOVÁ, Tatjana. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 17–30, ISBN 80-717-8648-9.
- DRBOHLAV, Marcel; KUČERA, David. *Vietnamci v Čechách jak je známe i neznáme, aneb, (Ne)zdravá konkurence*. Vyd. 1. Praha: Prime Safety, 2012, 130 s. ISBN 978-80-903906-4-5.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Překlad Marek Jakoubek. Praha: Portál, 2008, 407 s. Studijní texty (Slon), 51. sv. ISBN 978-807-3674-656.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Překlad Marek Jakoubek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 352 s. Studijní texty (Slon), 51. sv. ISBN 978-807-4190-537.

- GABAL, Ivan; ČADA, Karel; SNOPEK, Jan. *Klíč k posílení integrační politiky obcí: sociální vyloučení Romů a česká společnost*. Praha: Otevřená společnost, 2008, 56 s. ISBN 978-80-87110-07-2.
- GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. 2. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993, 158 s. ISBN 80-901381-1-X.
- GELLNER, Ernest André. *Nacionalismus*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, 133 s. ISBN 80-732-5023-3.
- HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.
- HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství C.H.Beck, 2001, 1189 s. ISBN 80-717-9360-4.
- HIRT, Tomáš; JAKOUBEK, Marek. Situace „romských“ populací v ČR: ne-etnický výkladový model. In: LEONTIYEVA, Yana (ed.). *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 63–83. ISBN 80-733-0098-2.
- HNILICA, Karel. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: pojmy, měření, teorie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010, 207 s. ISBN 80-246-1776-5.
- HOBSBAWM, Eric. *Globalizace, demokracie a terorismus*. Vyd. 1. Překlad Pavel Pšeja. Praha: Academia, 2009, 134 s. XXI. století, sv. 5. ISBN 978-802-0017-253.
- HOLOMEK, Karel. Romská menšina v České republice. In: GABAL, Ivan a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě: konflikt nebo integrace*. Vyd. 1. Praha: G plus G, 1999, s. 153–171. ISBN 80-861-0323-4.
- HOMOLÁČ, Jiří. *Internetové diskuse o cikánech a Romech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2009, 191 s. Acta Universitatis Carolinae, 156. ISBN 80-246-1515-0.
- HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence: touha a skutečnost*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, 275 s. ISBN 80-204-0809-6.
- HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 451 s. ISBN 80-864-2920-2.

- JENKINS, Richard. *Rethinking ethnicity: arguments and explorations*. Thousand Oaks, California: Sage, 1997, 194 p. ISBN 08-039-7677-1.
- KALIBOVÁ Květa. Romové z pohledu statistiky a demografie. In: LISÁ, Helena. *Romové v České republice, 1945–1998*. Vyd. 1. Praha: Socioklub, 1999, s. 91–114, ISBN 80-902-2607-8.
- KOCOUREK, Jiří. Vietnamci v České republice. In: ŠIŠKOVÁ Tatjana. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 99–105, ISBN 80-717-8648-9.
- LEWIS, Ioan. *Social anthropology in perspective: the relevance of social anthropology*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 1985, 408 p. ISBN 05-213-1351-1.
- LIPPMANN, Walter. *Public opinion*. New Brunswick, N.J., U.S.A.: Transaction Publishers, 1997, 427 p. ISBN 15-600-0999-3.
- MORAVCOVÁ, Mirjam. Kulturní rozměr existence etnických menšin v České republice. In: BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam. (eds.). *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Vyd. 1. Praha: Ermat, 2008, s. 11–40. ISBN 978-808-7178-010.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997, 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. 5. dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 129 s. ISBN 80-244-0497-4.
- PETRUSEK, Miroslav; VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník: I. svazek A–O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.
- SEKYT, Viktor. Romové. In: ŠIŠKOVÁ Tatjana. (ed.). *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, s. 119–125, ISBN 80-717-8648-9.
- SMITH, Anthony. Etnický základ národní identity. In: HROCH, Miroslav. (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 270–296. ISBN 80-864-2920-2.
- SVATOŠOVÁ, Libuše; KÁBA, Bohumil. *Statistické metody II*. 1. vyd. (2. dotisk). Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009. 105 s. ISBN 978-80-213-1736-9.

- ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, 215 s. ISBN 978-808-6429-830.
- ŠTĚCHOVÁ, Markéta. *Interetnické konflikty jako důsledek rasové nevráživosti: studie*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 55 s. ISBN 80-860-0894-0.
- UHEREK, Zdeněk; KORECKÁ, Zuzana; POJAROVÁ, Tereza. (eds.). *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008, 259 s. ISBN 978-808-7112-120.
- VALENTA, Ondřej. Faktory prostorové koncentrace etnických menšin v hostitelské populaci. In: BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam. (eds.). *Diverzita etnických menšin: prostorová dislokace a kultura bydlení*. Vyd. 1. Praha: FHS UK, 2012, s. 15–28, Agora (FHS UK), 10. sv. ISBN 978-808-7398-258.
- WALDENBERG, Marek. Terminologie. Národ, národní menšiny, národní otázky, národní ideologie. In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 418–444. ISBN 80-864-2920-2.
- WEINEROVÁ, Renata. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 90 s. ISBN 978-802-4626-321.

Odborné časopisy

- HORÁKOVÁ, Hana. „Rasa“ a rasismus v Jižní Africe. In: *Sociální studia*. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 4/2007. s. 113–129. ISSN 1214-813X.
- ŠLESINGEROVÁ, Eva; HAMAR, Eleonora; SZABLÓ, Csaba. Konceptualizace pojmů rasa a rasismus: Sociologický pohled. In: *Sociální studia*. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 4/2007. s. 7–21. ISSN 1214-813X.

Legislativní dokumenty

- Česká republika. Zákon č. 273/2001 Sb. ze dne 10. července 2001 o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů. In: *273/2001 Sb.* 2001. Dostupné z:

http://aa.ecn.cz/img_upload/f76c21488a048c95bc0a5f12deece153/pdf.zakon_II..pdf

Česká republika. Zákon č. 198/2009 Sb. ze dne 23. dubna 2008 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). In: *198/2009 Sb.* 2009. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=198&r=2009>

Směrnice Rady EU. In: *Směrnice Rady 2000/43/ES.* 2000. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/pravni_predpisy/SMERNICE_RADY_zasada_rovneho_zachazeni.pdf

Internetové zdroje

ČSÚ. Cizinci podle státního občanství. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/grafdetail.jsp?cislotab=OBY5092PU_OK&kapitola_id=743&cas_2_102=20131231&

HAVEL, Václav. Novoroční projev prezidenta republiky. *Václav Havel* [online]. 1999 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: http://vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=118_projevy.html&typ=HTML

HIRT, Tomáš. Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu. *AntropoWEBZIN* [online]. 2007 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

JAKUBKA, Jaroslav. Nový antidiskriminační zákon a jeho aplikace v pracovněprávních vztazích. *Mzdová praxe* [online]. 2009 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d5585v7714-novy-antidiskriminacni-zakon-a-jeho-aplikace-v-pracovnepravnich/>

Mediální stereotypy nejčastěji připisované národnostním menšinám žijícím na území ČR. *NEWTON Media, a.s.* [online]. 2013 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.newtonmedia.cz/cs/mediainfo-cz/analyzy-studie/medialni-stereotypy-nejcasteji-pripisovane-narodnostnim/detail>

PECHOVÁ, Eva. *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování* [online]. 2007 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: [http://lastradainternational.org/lisidocs/Migration%20from%20Vietnam%20to%20the%](http://lastradainternational.org/lisidocs/Migration%20from%20Vietnam%20to%20the%20)

20Czech%20Republic%20in%20the%20Context%20of%20Human%20Trafficking%20and%20Exploitation(1).pdf

Projekt Varianty. *Člověk v tísní, o.p.s.* [online]. 2002 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z:<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/01/13.pdf>

9 Přílohy

9.1 Příloha č. 1

Dotazník

Dobrý den,

chtěl bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník obsahuje 22 otázek, je zcela anonymní a na otázky neexistují žádné „správné“, anebo „špatné“ odpovědi. Výsledky šetření budou použity pro zpracování diplomové práce na Provozně ekonomické fakultě, České zemědělské univerzity.

Mnohokrát děkuji za Váš čas,

Štěpán Bezouška

1) Pohlaví

- Žena
- Muž

2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Žádné
- Základní
- Vyučen/a
- Středoškolské bez maturity
- Středoškolské s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské

3) Kolik je Vám let?

- Méně než 15 let
- 15–26 let
- 27–34 let
- 35–44 let
- 45–60 let
- Více než 60 let

4) Bydliště (*Místo, kde trávíte většinu roku.)

- Ves do 5 000 obyvatel
- Město s počtem obyvatel do 40 000 včetně
- Město s počtem obyvatel 40 001–100 000 včetně
- Město nad 100 000 obyvatel

5) Jaké je Vaše vnímání romské komunity?

- Pozitivní
- Negativní
- Neutrální
- Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat

6) Existují určité typicky romské vlastnosti?

- Ano
- Ne
- Nevím

7) Jaké vlastnosti to jsou? (V případě odpovědi „Ano“ na ot. č. 6)

8) Vadilo by Vám, kdyby Vašimi sousedy byli Romové?

- Určitě vadilo
- Spíše by mi to vadilo
- Spíše by mi to nevadilo
- Určitě by mi to nevadilo
- Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat

9) Vnímáte Romy jako právoplatnou a plnohodnotnou součást české společnosti?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím / Nedokážu posoudit

10) Máte mezi Romy přátele a blízké osobní vztahy?

- Ano
- Ne

11) Jaké je Vaše vnímání vietnamské komunity?

- Pozitivní
- Negativní
- Neutrální
- Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat

12) Existují určité typicky vietnamské vlastnosti?

- Ano
- Ne
- Nevím

13) Jaké vlastnosti to jsou? (V případě odpovědi „Ano“ na ot. č. 12)

14) Vadilo by Vám, kdyby Vašimi sousedy byli Vietnamci?

- Určitě vadilo
- Spíše by mi to vadilo
- Spíše by mi to nevadilo
- Určitě by mi to nevadilo
- Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat

15) Vnímáte Vietnamce jakou právoplatnou a plnohodnotnou součástí české společnosti?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím / Nedokážu posoudit

16) Máte mezi Vietnamci přátele a blízké osobní vztahy?

- Ano
- Ne

17) Pokud byste si mohli vybrat, zvolili byste za své sousedy Romy, anebo Vietnamce?

- Spíše Romy
- Spíše Vietnamce
- Nevadili by mi za sousedy ani Romové, ani Vietnamci
- Nechtěl/a bych za sousedy ani Romy, ani Vietnamce
- Nevím / Bylo by mi to jedno / Nedokážu posoudit

18) Jste pro zavádění opatření tzv. pozitivní diskriminace, která by pomohla k lepšímu začlenění etnických menšin do české společnosti?

**Vysvětlivka: Pozitivní diskriminací je myšleno dočasné a záměrné vynakládání úsilí, které zvýhodňuje určité skupiny populace, za cílem vyrovnání příležitostí (např. ve vzdělávacím procesu, pracovním uplatnění, sestavování kandidátních listin,...).*

- Ano
- Ne
- Nevím / Nedokážu posoudit

19) Proč ano? (V případě odpovědi „Ano“ na ot. č. 18)

20) Proč ne? (V případě odpovědi „Ne“ na ot. č. 18)